

ALIEN
SF

RAY BRADBURY

STARBUCK
WESTVIA

006

Ray Bradbury
Stablo vještica
The Halloween Tree 1972

POGLAVLJE 1

Bio je to mali grad na maloj rijeci i malom jezeru nekog malog sjevernog djelića neke države Srednjega zapada. Okolo nije bilo baš toliko divljine da se gradić od nje ne bi vidio. Ali, s druge strane, ni gradića nije bilo toliko da se ta divljina ne bi osjetila i vidjela i doticala i njušila. Gradić je bio pun drveća. A sada, kad je jesen već bila tu, i suhe trave i mrtvoga cvijeća. I pun ograda po kojima se moglo hodati i pločnika po kojima se moglo jurcati na koturaljkama, a bio je tu i veliki klanac po kojem se moglo prekobicavati i dovikivati se sjedne na drugu stranu. I gradić je bio pun...

Dječaka.

I bilo je popodne, pred Noć vještica.

I sve su kuće bile zatvorene, braneći se od studena vjetra. I grad je bio pun hladnoga sunca.

I tada, najednom, dana je nestalo.

Noć je došla ispod svakoga stabla i razlila se.

Iza vrata svih kuća čulo se šuškanje mišjih nogu, čuli su se prigušeni povici, vidjelo se treperenje svjetla.

Iza jednih od tih vrata Tom Skelton, star trinaest godina, zastao je i oslušnuo.

Vjetar se vani gnijezdio u svakoj krošnji, i lutao pločnicima u potrazi za plijenom, slijedeći nevidljive tragove neviđenih mačaka..

Tom Skelton se stresao. Svakom je moralo biti jasno da je taj vjetar večeras neki sasvim poseban vjetar, a i iz tame se širio neki vrlo poseban osjećaj, zato što je to bila večer pred Svi svete. Sve kao da je bilo izrezano iz crnoga baršuna, ili zlatnog ili narančastog baršuna. Iz tisuća je dimnjaka dahtao dim, poput perjanica na pogrebnim svečanostima. S kuhinjskih je prozora vjetar raznosio dva mirisa bundeve: tikve su se rezale, pite se pekle.

Kad su sjene dječaka proletjele kraj prozora, povici iza zaključanih kućnih vrata postali su još razdraženiji. Napol odjeveni dječaci, sa šminkom na obrazima; tu grbavac, ondje pak div srednjega rasta.

Tavani su se još prekapali, još su se objicali stari lokoti, vadile se utrobe starih škrinja u potrazi za kostimima.

Tom Skelton je odjenuo svoje kosti.

Široko se nasmiješio svojoj kralježnici, rebrima i koljenim zglobovima bijelo izvezenim na crnom pamuku.

Kakva sreća! pomislio je. *Imati takvo ime! Tom Skelton. Veličanstveno za Noć vještica! Svi te zovu Skeleton!* (engl. kostur; op. pr.)

I što ćeš onda obući?

Kosti.

Tras. Osam se kućnih vrata s treskom zatvorilo.

Osam je dječaka izvelo niz ljupkih skokova preko lonaca sa cvijećem, ograda, usahle paprati, grmlja, pa prizemljilo na uskrobljene tratine pred kućom. U galopu, u jurnjavi, držali su zadnju odabranu plahtu, namještali posljednju masku, potezali čudne gljivolike kape i krila, i klicali u vjetru što ih je nosio sa sobom, pomažući im u trku; sretni zbog vjetra ili sipajući dječачke psovke dok su im spadale maske ili im puzile u stranu ili im punile nosnice muslinskim mirisima nalik na vreli pseći dah. Ili su naprosto puštali da im čisti ushit zbog činjenice da su živi i vani u toj noći puni pluća i izvija grla u krik i krik i... kriiikk!!!

Osam se dječaka sudarilo najednom križanju. "Evo me: Vještica!"

"Pračovjek!"

"Kostur!" rekao je Tom, opijen ushitom usred svojih kostiju. "Zmaj!"

"Garguj!" (Odljev na oluku u obliku čudovišta; tipičan za gotičke građevine. op.prev.)

"Gospođa Smrt glavom i bradom!"

Tras! Trznuli su se i ustuknuli pred vlastitim praskovima, skupljeni i spleteni u sretno klupko pod svjetiljkom na uglu. Žarulja se ljuljala i zvonila poput zvona na katedrali. Opeke su se pločnika pretvorile u daske pijanoga broda, nagnute i izlivenne od svjetla i tmine.

Iza svake je maske bio dječak.

"Tko je to?" pokazao je Tom Skelton prstom.

"Neću reći! Tajna", uskliknula je Vještica, iskrivljujući glas. Svi su se nasmijali.

"A tko je ovo?"

"Mumija!" uskliknuo je dječak u prastarom požutjelom povelju; izgledao je kao golema cigara što šeće noćnim ulicama. "A tko..?"

"Nemamo vremena!" rekao je Netko Skriven Iza Još Jedne Misterije Od Muslina i Boje.

"Dar il' kvar?" (Engl. "trick or treat", dosl. "psina ili plati", uzvik kojim djeca tradicionalno u Noći vještica po kućama traže darove.

op.prev.).

"Aha!"

Vrišteći, zavijajući, puni sablasne radosti potrčaše, po svemu osim po nogostupu, dižući se u zrak pred grmljem, i spuštajući se na pse pune skike.

Ali usred tog trčanja, smijeha, laveža, kao da ih je zaustavila velika ruka noći i vjetra i nekakva kriva mirisa u zraku, najednom svi zastadoše.

"Šest, sedam, osam."

"To nije *moguće*! Broji ponovno." "Četiri, pet, šest..."

"Ali trebalo bi nas biti *devet*. Nekog nema!" Njušili su jedan drugog, kao prestrašene zvijeri. "Nema Pipkina!"

Kako su znali? Svi su bili skriveni maskama. Pa ipak, pa ipak...

Osjećali su da ga nema.

"Pipkin! Taj u zilijun godina ne bi propustio Noć vještica. Ljudi, pa to je strašno. Idemo!"

U jednom golemom zamahu, u psećem kasu i lunjanju, kružili su sredinom klinkerom popločane ulice, i spuštali su niz nju poput lišća nošena olujom.

"Ovo je njegova kuća!"

Stali su na mjestu. To je doista bila Pipkinova kuća, ali u prozorima nije bio primjeren broj bundeva, na vratima nije bilo dovoljno komušine, kao ni dovoljno utvara što vire kroz mračna stakla visoke sobe u tornjiću.

"Užas," rekao je netko, "što ako je Pipkin *bolestan*?"

"Kakva je to Noć vještica bez Pipkina." "Nikakva", jeknuli su ostali.

Netko je na Pipkinova vrata bacio divlju jabuku. Začuo se lagani tresak, kao da je zec ritnuo u dasku.

Počekali su, turobni i izgubljeni, a ne znajući zašto. Pomislili su na Pipkina i na Noć vještica koja bi bila trula bundeva s utrnutom svijećom kad, kad, kad - kad Pipkin ne bi bio s njima.

No, daj, Pipkine. Iziđi i *spasi* veče!

POGLAVLJE 2

Zašto su svi oni čekali, i strepili zbog jednoga dječaka. Zato što...

Zato što je Joe Pipkin bio najsilniji momak što je ikada hodao svijetom. Najveličanstveniji klinac što je ikad ispao iz krošnje i nasmijao se nekom vicu. Najsajjniji dečko koji je ikad oprčao stazu, pobijedio, i tada, opazivši da su mu prijatelji zaostali čitavu milju, spotaknuo se i pao, pričekao da ga sustignu, i tad im se pridružio da bi, prsa uz prsa, prekinuo pobjedničku vrpcu. Najluđi momak koji je ikad opsjedao sve opsjednute kuće u gradu, koje baš i nije bilo lako naći, da bi se potom vratio, i pričao o njima, i potom poveo sve klince da prekapaju po podrumu i trgaju bršljan s opeka vanjskoga zida, i dovikuju se kroz dimnjake, i puštaju vodu po krovovima, hućući i plešući poput čimpanzi i urlajući poput gorila. U dan kad se rodio Joe Pipkin, provrele su i prelile se sve boce svijeta s Orange Crushom i Nehisodom; a razdragane pčele preplavile su ladanje ubadajući neudane dame. Na njegov rođendan, jezero bi se usred ljeta povlačilo od obala i poteklo natrag u plimnom valu dječaka, u golemom skoku tijela i sunovratnom tresku smijeha.

U zoru, dok bi ležao u postelji, dječak bi začuo ptičje kljucanje o prozorsko staklo.

Pipkin.

Ispružio bi glavu u zrak ljetnoga jutra, bistrog kao snježnica.

U vlazi tratine pokazale bi se zečje stope, na mjestu na kojem je, pred samo jedan trenutak, kružio i križao vlastite tragove ne tucet zečeva, već samo jedan dječak u slavi života i ushita, preskačući živice, sjeckajući paprat, utabavajući djetelinu. Sličilo je ranžirnom kolodvoru dolje kod depoa. Milijuni tragova u travi, ali nigdje...

Pipkina.

A onda bi iznikao poput divljeg suncokreta u vrtu. Njegovo bi silno okruglo lice gorjelo od svježega sunca. A oči bi mu bljeskale Morseovu abecedu:

"Požuri! Još malo pa gotovo!" "Što?"

"Danas! Odmah! Šest ujutro! Uskači! *Valjaj* se u tome!" Ili:

"To *ljet*o! Prije nego što i shvatiš, pras! - već ga nema! Brže!"

I onda bi potonuo u suncokrete, pa izronio u samom luku.

Pipkin, o, mili Pipkin, najljepši i najdraži od svih dječaka. Kako je brzo trčao, to nitko nije znao. Tenisice su mu bile prastare. Bile su

zelene od šuma kroz koje je trčao, smeđe od žetvenoga kulučenja lanjskoga rujna, pune katranskih mrlja od brzog sijevanja preko dokova i plaža gdje su dolazile ugljenarske teglenice, žute od bezobzirnih pasa, pune špranja od penjanja preko drvenih ograda. Odjeća mu je bila kao u strašila, noću bi je nosili njegovi psi, posuđivao bi im je za šetnje kroz grad, i na manžetama je imala tragove ugriza i na sjedalici tragove padova.

A kosa? Kosa mu je bila od silnih dikobrazovih čekinja, s jarkim riđe-plavim bodežima što su štrčali na sve strane. Uši pak, paperjaste kao breskvina kožica, dok su ruke bile u rukavicama sazdanim od praha i dobrog starog mirisa terijera i metvice i ukradenih bresaka iz dalekih ladanjskih voćnjaka.

Pipkin. Mozaik brzina, mirisa, tkanja; nekakav prosječni presjek svih dječaka što su ikad trčali, padali, ponovno ustajali, ponovno trčali.

Nitko ga, za sve te godine, nije vidio kako sjedi na miru. Bilo ga je teško zamisliti u školi, u jednoj stolici, čitav sat. Posljednji bi stizao u školu i prvi, kao iz topa, izlijetao iz nje, čim bi zvono završilo dan.

Pipkin, premili Pipkin.

Pipkin koji je jodlao i svirao kazoo i mrzio cure više nego svi ostali dečki u klapi uzeti zajedno.

Pipkin, koji bi ti stavio ruku na rame, i tajnovitim ti šaptom odavao velike dnevne planove, i štitio te od svijeta.

Pipkin.

Stajali su pred njegovom kućom.

Sad bi se svakoga časa ta vrata mogla otvoriti širom. I Pipkin će iskočiti u oblacima dima i vatre.

I tad će ZAISTA početi Noć vještica!

No daj, Joe, o, Pipkin, zašaptali su, no daj!

POGLAVLJE 3

Kućna su se vrata otvorila. Kroz njih je iskoračio Pipkin.

Nije izletio. Nije prasnuo. Nije eksplodirao.

Iskoračio je.

I krenuo nogostupom ususret prijateljima. Nije potrčao. I bio je bez maske! Bez maske! No hodao je kao starac, zamalo.

"Pipkin!" uskliknuli su da prestraše vlastitu zebnju. "Bok, društvo", rekao je Pipkin.

Lice mu je bilo bijelo. Pokušao se nasmiješiti, ali su mu oči bile nekako čudne. Rukom se držao za desnu stranu, i na njoj je bio čir. Svi su mu pogledali ruku. On ju je maknuo s obraza.

"Dobro", rekao je s nekakvim blijedim oduševljenjem. "Spremni za pokret?"

"Da, ali ti, čini mi se, nisi spreman", odgovorio je Tom. "Nije ti dobro?"

"Na Noć vještica?" odgovorio je Pipkin. "Zezaš se?"

"Gdje ti je kostim..?"

"Samo vi idite, stignem ja vas."

"Ne, Pipkin, nego ćemo pričekati dok..."

"Samo vi idite", odgovorio je Pipkin. Izgovorio je to polako, a lice mu je u međuvremenu samrtnički prolijedilo. Ruka mu se vratila na bok.

"Boli te želudac?" upitao je Tom. "Rekao si starcima?"

"Ne, ne, ne smijem! Oni bi..." Na oči su mu izbile suze. "Nije to ništa, velim vam. Vidi. Idete ravno do klanca. I pravac Kuća, dobro? Sastajalište duhova, dobro? Vidimo se tamo."

"Kuneš se?"

"Kunem se. Čekaj dok vidiš moj kostim!"

Dječaci su se počeli povlačiti. Pritom bi mu dotakli lakat, ili ga nježno kucnuli u prsa, ili bi mu, hineći udarac, zglavcima šake prešli preko brade.

"Sve u redu, Pipkin. Ako si siguran..."

"Siguran sam." Maknuo je ruku s boka. Lice mu se na trenutak obojilo, kao da je bol nestao. "Na svoja mjesta. Priprema. Pozor. *Kreći!*"

I kad je Joe Pipkin rekao "Kreći", oni su i krenuli.

Potrčali.

Pretrčali su natraške pola bloka, svo vrijeme gledajući Pipkina koji je stajao i mahao im. "Požuri, Pipkine!"

"Stignem vas!" otkliknuo im je on iz velike daljine. Onda ga je progutala noć.

Potrčali su. Kad su se ponovno osvrnuli, nije ga više bilo.

Lupali su po vratima, uzvikivali "*Dar il' kvar*", a njihove vrećice od smeđega papira počele su se puniti nevjerojatnim slatkišima. Galopirali su zubiju slijepljenih ružičastim desnama. Trčali su dok su im lica zasljepljivale usnice od crvenoga voska.

Pa ipak, svi ljudi što bi se pojavljivali na vratima izgledali su kao tvorničke marcipanske replike vlastitih majki i očeva. Bilo je to kao da i nisu otišli od kuće. Iz svakog prozora, iz svakih vrata, bljesnulo bi na njih i previše prijaznosti. A oni su htjeli čuti zmajeve kako se podriguju u podrumima i mlate o dveri zamka.

I tako su, i dalje se ovrćući u iščekivanju Pipkina, stigli do ruba grada i mjesta gdje se civilizacija ruši u tminu.

Klanac.

Klanac ispunjen mnoštvom noćnih zvukova, iz kojega proviruje potok od crne tinte, i skriveni zaostaci jeseni što su se prevaljale u ognju i bronci i pomrle pred tisuću godina. Iz tog dubokog mjesta nicali su vrganji i ludare i kameno hladne žabe i potočni rakovi i pauci. A dolje, pod zemljom, bio je dugačak tunel kroz koji su curkale otrovne vode a odjeci nisu nikad prestali zazivati *Dodži Dodži Dodži*, a tko bi se odazvao, zauvijek bi i ostao, zauvijek, curkanje, zauvijek, šuštanje, trčanje, jurenje, šaptanje, i nikad ne pođi, ne pođi, ne pođi...

Dječaci su se poredali uz rub tame i spustili pogled.

I onda je Tom Skelton, studen u svojim kostima, prozviždao dah kroza zube, kao kad u noći vjetar puhne preko mreže protiv komaraca u dječjoj sobi. Pokazao je prstom.

"O, hej — to je *to* kamo nas je Pipkin poslao!"

I nestao.

Svi su pogledali. I ugledali njegov sitni lik kako trči niz zemljanu stazu i ulijeće u sto milijuna tona noći nabijenih i sasutih u tu golemu mračnu jamu, u taj memljivi podrum, u taj toliko slasno zastrašujući klanac.

Uz vrisku, bacili su se za njim. Za njima je ostala praznina. Ostavili su grad da se sam pati u vlastitoj prijaznosti.

POGLAVLJE 4

Protrčali su kroz klanac u hitroj navali, svi u smijehu, sudarajući se, pretvoreni u lakte i gležnjeve, svi u maglenom dahtanju i gurkanju, da bi se zaustavili u sudaru, u trenutku kad je Tom Skelton najednom zastao i pokazao prstom niza stazu.

"Tamo", prošaptao je. "To je *jedina* kuća koju se isplati posjetiti u Noći vještica. Tamo!"

"Tako je!" rekli su svi odreda.

Jer to je bila istina. Kuća je bila doista posebna, i lijepa i visoka i mračna. Po zidovima je imala tisuću prozora, i na svima su svjetlucale studene zvijezde; Činilo se da je isklesana od crnoga mramora, a ne istesana od drveta, a unutra? tko da nasluti koliko soba, hodnika, natkrivenih staza, tavana. Viši i niži tavani, neki viši od drugih, drugi ispunjeniji prašinom i paučinom i prastarim lišćem ili zlatom zakopanim iznad tla u nebu no tako izgubljeno visoko da te do njega ne bi dovele ni najviše ljestve u gradu.

Kuća je vabila svjetionicima svojih tornjića, zvala svojim vratima kao gumom zalijepljenim. Gusarski brod je super. Stare tvrđave su banja. Ali kuća, *opsjednuta* kuća, uoči Noći vještica? Osam je srdašaca zabubnjalo svesilni tuš slave i odobravanja.

"Idemo."

No već su se gužvali na prilaznoj stazi. Sve dok se napokon nisu našli kraj trošnoga zida, podižući pogled sve više i više i više sve do veličajnoga grobljanskoga vrha stare kuće. Jer baš je tako izgledao. Visoki planinski vrhunac kurije bio je posut nečim nalik na crne kosti ili željezne šipke, i dovoljnim brojem dimnjaka da odašilju dimne signale s trideset vatarara na čađavim ognjištima skrivenim duboko dolje u mračnoj utrobi te čudovišne kućerine. S toliko dimnjaka, krov je nalikovao golemome groblju, i svaki je dimnjak obilježavao grobište nekog starog boga vatre ili čarobnice pare, dima ili krijesnice - iskre. Još dok su gledali, četrdesetak je dimnih cijevi izdahnulo sumorni čađavi dah, od čega je nebo još jače potamnijelo, a nekoliko se zvijezda ugasio.

"Dečki," rekao je Tom Skelton, "Pipkin je sasvim sigurno znao što govori!"

"Ljudi", odgovorili su svi, suglasni s njim.

Zapuzali su korovom prekritom stazom prema trošnim ulaznim vratima.

Tom Skelton, samo on, koščatim je stopalom, punim mravaca, dotakao prvu stubu pred vratima. Drugi su na njegovo junaštvo samo zinuli. A onda su, napokon, kao rulja, u kompaktnoj masi oznojenih dječaka, krenuli uza stube, sred divlje krike dasaka pod nogama i treperenja vlastitih tijela. Svaki je od njih želio ustuknuti, okrenuti se na peti, pobjeći, no svaki je bio zarobljen dječakom iza sebe, sprijeda ili sa strane. I tako se, izbacujući sad tu, sad tamo pseudopode, taj amebalni oblik, ta velika oznojenost dječaka, nagnula prema naprijed, potrčala i stala pred ulaznim vratima kuće, vratima visokim kao mrtvački sanduk i dva puta tanjim.

Ostali su tako jedan dugi trenutak, a razne su ruke posezale poput nogu golemoga pauka, kao da žele zakrenuti hladnu kvaku ili dohvatiti zvekir na ulaznim vratima. U međuvremenu, drveni se pod ulaznoga trijema uvijao i stenjao pod njihovom težinom, prijeteci da će pri svakom pomaku tereta popustiti i baciti ih u nekakav žoharima ispunjeni bezdan pod sobom. Daske, ugođene na A ili F ili C, pjevale su svoju sablasnu pjesmu dok su ih greble teške cipele. I da je bilo vremena, i da je bilo podne, možda bi i zaplesali mrtvačevu pjesmicu ili kosturov rigadon (Društveni ples iz 17. i 18. stoljeća, potekao od plesa provansalskih lađara. op.prev.), jer tko bi se mogao othrvati pradrevnom pritrijemku po kojem je, kao po kakvom orijaškom ksilofonu, trebalo samo skakati i već bi se stvorila glazba?

Ali oni na to nisu ni pomišljali.

Henry-Hank Smith (jer to je bio baš on), skriven u kostimu crne vještice, najednom je uskliknuo:

"Vidi ovo!"

I sad su svi pogledali zvekir na vratima. Tom je ispružio drhtavu ruku i dotakao ga.

"Marleyjev zvekir!"

"Što?"

"Mislim, Scrooge i Marley, Dickens, *Božićna pjesma!*" prošaptao je Tom.

I doista, lice od kojeg je bio sazdan taj zvekir na vratima, bilo je lice čovjeka sa strašnom zuboboljom, zavijene čeljusti, razbarušene kose, ispaloga zubala, divljega pogleda. Marley, mrtav kao daska,

prijatelj onoga Scroogea, stanovnik zemlje onkraj groba, osuđen da luta zemljom sve dok...

"Pokucaj", rekao je Henry-Hank.

Tom Skelton je dohvatio hladnu i jezovitu čeljust staroga Marleyja, podigao je, i pustio da padne.

Kad je prasnula, svi su poskočili!

Čitava se kuća zatresla. Njezine su kosti zastrugale jedna o drugu. Roleti su se u trenutku ufrkali, i prozori su zažmirkali svojim širokim, sablasnim očima.

Tom Skelton je poput mačke skočio na ogradu trijema i zapiljio se u vis.

Na vrhu krova, sablasni se pijevci okretahu. Dvoglavi pijetlovi divlje su se vrtjeli u kihanju vjetra. Iz garguja na zapadnome rubu kuće eruptirali su dvostruki mlazovi prašine, dovedeni cijevlju za odvod kišnice. A duž dugačke zmijolike guje kišnoga oluka, nakon što je zapuh vjetra zamro i limeni se pijevci prestali okretati, zalutalo pramenje jesenskoga lišća i paučine izlijetalo je u zapusima i padalo na mračnu travu.

Tom se naglo okrenuo i pogledao u slabašno zatreptale prozore. U staklu su drhtali mjesečinom osvjetljeni odrazi, nalik na plove uznemirenih srebrenih kljenaka. A onda su se ulazna vrata zatresla, zakrenula kvakom, uputila im grimasu s Marleyjeva zvekira, i širom se rastvorila.

Vjetar što ga je stvorilo naglo otvaranje vrata gotovo je zbacio dječake s trijema. Uхватili su se za mišice i zakričali.

A onda je tama u kući udahnula. Kroz razjapljena vrata usisala je zrak. I on je povukao dječake, i potegao ih preko trijema. Morali su se nagnuti prema natrag da ih zapuh ne ubaci u duboko tamno predvorje. Otimali su se, vikali, grčevito se hvatali ograde trijema. No onda je vjetar stao.

U tami se pokrenula tama.

U unutrašnjosti kuće, negdje daleko, netko je išao prema vratima. Tko god da to bio, zacijelo je bio odjeven sav u crno, jer su od svega vidjeli samo blijedo bijelo lice što je lebdjelo u zraku.

Prišao im je zločesti smiješak i objesio se u vratima pred njima. Iza tog smiješka, u sjeni se skrivao visok muškarac. Sad su mu mogli

vidjeti i oči, male ubode iglom pune zelene vatre što ih je gledala iz malih, čađavih rupica duplji.

"Mislim", rekao je Tom. "Ovaj... dar il' kvar?"

"Dar?" odgovorio je smiješak iz tame. "Kvar?"

"Da, gospodine."

Negdje je kroz dimnjak vjetar zasvirao svoju sviralu; staru pjesmu o vremenu i mračnim i dalekim mjestima. Visoki je muškarac sklopio smiješak poput uglačana džepnoga noža.

"Ništa dar", rekao je. "Samo — *kvar!*"

I vrata su se *zalupila*.

Kroz kuću su zagrmjeli pljuskovi prašine.

Iz oluka je ponovno puhнула prašina, u pahuljama, kao prolom paperjastih mačića. Otvoreni su prozori dahnuili prašinu. Daske pod njihovim nogama frktale su prašinu.

Dječaci su se zapiljili u automatskom bravom zaključana vrata. Marleyjev se zvekir više nije mrgodio; smiješio se opakim smiješkom.

"Što je time *mislio?*" upitao je Tom. "Ništa dar, samo kvar?"

Krenuli su natraške, oko kućnoga zida, i zaprepastili se zvukovima što su ih pritom stvorili. Bio je to čitav galimatijaš šapta, cvileža, krckanja, jauka i mrmora, a noćni se vjetar pobrinuo da ih dječaci sve i čuju. Pri svakom koraku, kućerina se prigibala k njima uz tihe jauke.

Obišli su i stražnju stranu kuće i zastali. Jer su se našli pred Stablom.

A bilo je to stablo kakvo nisu vidjeli u životu.

Stajalo je sred golema dvorišta iza te užasno čudne kuće. I to se stablo dizalo tridesetak metara u visinu, više od najvišega krova, i bilo puno i okruglo i granato, i sve prekrivo bogatim izborom crvenog i smeđeg i žutog jesenjeg lišća.

"Aj," prošaptao je Tom, "o, vidi. Što je to u krošnji!"

Jer u krošnji su visjele najraznovrsnije tikve, svih veličina i oblika, u svim bojama i nijansama od zadimljeno žute do jarko narančaste.

"Tikvovac", rekao je netko.

"Ne", rekao je Tom.

Kroz visoke je grane zapuhao vjetar i zabacakao, tiho, njihovo jarko breme.

"Stablo vještica", rekao je Tom.
A tako je i bilo.

POGLAVLJE 5

Bundeve na Stablu nisu bile samo bundeve. U svaku je bilo urezano lice. I svako je lice bilo drukčije. I svakoje oko bilo sve čudnije oko. I svaki je nos bio sve sablasniji nos. I svaka su se usta odvratno cerila na neki nov način.

Na stablu je bilo najmanje tisuću bundeva, obješenih visoko i na svakoj grani. I tisuću cerova. I tisuću grimasa. I dvaput po tisuću zapiljenih pogleda i migova i miganja i rascerenih svježe izrezanih očiju.

I dok su dječaci sve to promatrali, dogodilo se nešto novo. Bundeve su oživjele.

Jedna po jedna, počinjući od najniže i najbliže bundeve, svijeće su se palile u njihovim sirovim utrobama. Ova, pa ona, i onda još jedna, i tako sve više i uokolo, tri bundeve tu, sedam bundeva još poviše, tucet grozdova s druge strane, pa sto, pa pet stotina, pa tisuću bundeva zapališe svoje svijeće, što će reći obasjaše svoja lica, i vatra se pokaza u njihovim četvrtastim ili okruglim ili čudno iskošenim očima. U njihovim je zubatim ustima potekao plamen. Iz njihovih zrelo izrezanih ušiju iskočile su iskre.

A odnekud dva glasa, ili možda tri ili četiri, zašaptala su i zapjevušila nekakav napjev ili staru mornarsku pjesmu o nebu i vremenu i zemlji što se okreće u snu. Oluci su ispuhnuili prah paučine:

To veliko stablo, to stablo široko...

Iz dimnjaka na vrhu krova izvio se glas, poput dima:

To veliko stablo, to stablo široko:

čudniji prizor još ne vidje oko.

Odnekud iz otvorenih prozora, zalebdjela je paučina, nošena vjetrom:

Prekriva nebo u Vještičjoj noći.

Čudovišno stablo smrtnu stravu toči.

Svijeće su zatreperile, pa planule. Vjetar je uskočio svojim pjevušenjem, vjetar je zapjevušio kroz bundevina usta, i pjesmi dao melodiju:

Lišće je spaljeno u rumen i zlato;

Trava je smeđa, ljeto pokopato.

No dili plod ljeta, spomen pramaljeća:

Na Stablu gore zvijezda od svijeća!

Tom je osjetio kako mu se usta, od želje da zapjevaju, meškolje kao mali miš:

Nebo se kreće, dokle gore svijeće;

Sjeverac lišće, žive miše smeće.

Bundeva smiješak na gomili lica:

Smiješe se na te sa Stabla vještica.

Vještice smiješak, i smiješak zvijeri,

Mačak i šišmiš na tebe se ceri.

I smiješak Smrti u velikoj košnji,

Ljetina njena ziba se u krošnji.

Kroz Tomova se usta procijedilo, kao dim kroz rešeto:

"Stabla vještica..."

A onda su to prošaptali i drugi dječaci: *"Stabla vještica..."*

A onda je sve utihnulo.

I za toga utihnuća upalili su se i posljednji tripleti i kvadrupleti svijeća na Stablu svih svetih, stvarajući titansko zviježđe upleteno u crno granje stoje sada virilo na njih kroz grančice i prhko lišće.

A čitavo se Stablo sad pretvorilo u jedan golemi, opipljivi smiješak. Sad su se osvijetlile i zadnje tikve. U zraku se oko Stabla ćutila toplina babljega ljeta. Stablo je na njih izdahnulo čađavi dim i miris zrelih bundeva.

"Bože", rekao je Tom Skelton.

"Hej, kakvo je to mjesto?" upitao je Henry - Hank, inače Vještica. "Hoću reći, najprije kuća, pa onaj čovak s ništa dar, samo kvar, i sad..? Ovakvo stablo nisam vidio u životu. Kao božićno drvce, samo veće, i sve te svijeće i bundeve. Što to znači? Što se to slavi?"

"Slavi!" prošaptala je odnekud silna glasina, vjerojatno odozdo, iz čađe dimnjaka, no možda su se to i iza njih istodobno, poput usta, otvorili svi prozori kuće, pa kliznuli gore, kliznuli dolje, pa izgovorili "Slavi!" izdišući tminu. "Da", rekao je gorostasni šapat, od kojeg su zadrhtale svijeće u bundevama."... proslava..."

Dječaci su zaskakutali na sve strane.

Ali je kuća bila tiha. Prozori su bili zatvoreni i obrubljeni baricama mjesečine.

"Tko zadnji, magarac!" najednom je uskliknuo Tom.

A hrpica je lišća ležala slična ostarjeloj vatri, nalik na staro zlato.

I dječaci su potrčali i bacili se u golemu, divnu hrpu jesenjega blaga. I u trenutku bacanja u hrpu, u času kad će iščeznuti pod lišćem u prhkome roju, kričeći, derući se, gurajući se, padajući, začulo se pregolemo hvatanje daha, golemo gutanje zraka. Dječaci su kriknuli i ustuknuli kao da ih je pogodio nevidljivi bič.

Jer iz hrpe je lišća izlazila koščata bijela ruka, sama od sebe.

A iza nje, sva u smiješku, trenutak skrivena, no sad, u uzdizanju, razotkrivena, pojavila se i bijela lubanja.

I ono što je bila predivna bara hrastova, brijestova i jablanova lišća, kao stvorena da se čovjek u njoj bacaka, u nju tone i u njoj se skriva, sad se pretvorilo u zadnje mjesto na svijetu na kojem su dječaci željeli biti. Jer je u zraku letjela bijela koščata ruka. A onda se podigla i bijela lubanja i zalebdjela nad njima.

I dječaci su ustuknuli, panično iskihali zrak, sve dok u jednoj divljoj masi nisu popadali nauznak po zemlji i počeli se previjati i trgati travu, u pokušaju da se oslobode, rasprše, pobjegnu.

"U pomoć!" zakričali su.

"O, da, u pomoć", odgovorila je Lubanja.

A onda su ih sve novi i novi praskovi smijeha ledili sve više, dok je ruka u zraku, koščata ruka kostura, posezala u vis, da dohvati bijelo lice lubanje — slušti ga i baci!

Dječaci su još jednom zažmirkali iza svojih maski. I čeljusti su im se ovjesile, iako to nitko nije mogao vidjeti.

Iz lišća se izvio golemi muškarac u tamnoj odjeći, postajući sve viši, pa još viši. Izrastao je kao stablo. Ispružio je grane koje su bile ruke. Stajao je uokviren samim Stablom vještica, a ispružene ruke i dugi bijeli prsti bili su okićeni girlandama narančastih kuglica vatre i usijanim smiješkom. Kad je zaurloao od smijeha, vjeđe su mu bile čvrsto skupljene. A onda je razjapio usta, otvarajući put zapuhu jesenjskog vjetra.

"Ništa dar, dječaci, ništa, ništa dar! Kvar, dječaci, kvar! Kvar!"

Ležali su tako i čekali na potres. A on je i došao. Dugajlijin je smijeh dohvatio tlo i dobro ga pretresao. Taj im je tremor prošao kroz kosti i izišao na usta. A iz njih je izišao u obliku nove doze smijeha!

Sjedili su tako sred ruševina izmlačene hrpe lišća, vrlo iznenađeni. Prinijeli su ruke maskama i osjetili kako iz njih, u sitnim zapusima

odjeka te radosti, iskače topli zrak. Potom su podigli pogled na muškarca, kao da žele potvrditi svoje iznenađenje.

"Da, dečki, to, *to* je bio kvar! Već ste zaboravili? Nikad niste ni *znali*."

I sad se naslonio na Stablo, ulazeći u završnu fazu napada radosti, pa je zatresao deblo i zadrmao tisuću bundeva, i natjerao plamenove u njima da se zadime i zaplešu.

Otopljeni njegovim smijehom, dječaci su ustali pa opipali kosti da vide nije li koja slomljena. Nije bila nijedna. Stajali su kao mala gomila ispod Stabla vještica, i čekali, znajući da je to tek početak nečeg novog i posebnog i veličanstvenog i sjajnog.

"Mislim..." rekao je Tom Skelton.

"Mislim, Tom..." odgovorio je muškarac.

"Tom?" uskliknuli su svi ostali. "Jesi to *ti*?" Tom, pod maskom Kostura, na ovo se ukrutio.

"Ili su to Bob ili Fred, ne, ne, to je sigurno Ralph", odgovorio je muškarac žurno.

"Svi oni!" uzdahnuo je Tom, pa udarcem ruke uglavio masku na njezino mjesto, s velikim olakšanjem.

"Aha, svi!" odgovorili su svi.

Muškarac je kimnuo glavom i nasmiješio se.

"Dakle, molim! Sad o Noći vještica znate i nešto što još niste znali. Kako vam se sviđa moj kvar?"

"Kvar, da, kvar." Dječaci su se počeli paliti na tu pomisao. Od toga im je iz svih zglobova nestalo tutkala dobrote, a u krvi se pojavila sitna prašina grijeha. Osjetili su njezino meškoljenje, sve dok je srce nije potjeralo i stvorilo im svjetlo u očima a usne razvuklo i pokazalo zube, kao u veselog psa. "O, naravno."

"Zar vi na Noć vještica radite baš to?" upitao je dječak-vještica.

"To, i još puno toga. Ali, dopustite da se predstavim! Zovem se Grobolijes. Carapace Clavicle Grobolijes. (U izvorniku Moundshroud, prema engl. mound i shroud—(grobni) humak i (mrtvački) pokrov. Carapace je kornjačin oklop, a clavicle ključna kost. op.prev.). Zvoni li vam poznato, dječaci? *Zvuči* li vam, mladići?"

O, *zvuči*, pomislili su dječaci, *o, o, itekako zvuči..!*

Grobolijes.

"Lijepo ime", odgovorio je gospodin Grobolijes, izgovarajući to u pravom grobljanskom, noćno-crkovnom tonu. "A lijepa je i noć. A tu je i čitava duboka mračna divlja duga povijest Noći vještica, što čeka da nas sve proguta!"

"Proguta nas?"

"Da!" uskliknuo je Grobolijes. "Dečki, dajte se pogledajte. Zašto ti, mladiću, nosiš tu mrtvačku glavu? I ti, momče, zašto nosiš tu kosu, i zašto si se ti, mladiću, udesio kao vještica? I ti, ti, i ti!" Upro je koštanim prstom redom u maske. "Ne znate, zar ne? Samo stavite ta lica i navučete staru odjeću iz naftalina i već skaćete van, ali vi to zapravo *ne znate*, istina?"

"Pa mislim", rekao je Tom, skriven poput miša iza svog muslina bijelog kao mrtvačka glava. "Zapravo... ne."

"Aha", javio se dječak-vrag. "Stvarno, kad pomislim, zašto ja to uopće nosim?" Prešao je prstima preko crvenoga ogrtača, i oštarih gumenih rogova i prekrasnog trozuba.

"A ja ovo", rekao je Duh, vukući za sobom svoju dugu grobljansku povlaku.

I sad su se svi dječaci počeli pitati, i pipkati svoje kostime i namještati maske.

"Zar onda ne biste voljeli otkriti istinu?" upitao je gospodin Grobolijes. "Ja ću vam reći! Ne, ja ću vam *pokazati*. Kad bi samo bilo vremena..."

"Tek je šest i pol. Noć vještica nije još ni počela!" rekao je Tom-u-svojim-hladnim-kostima.

"Istina!" odgovorio je gospodin Grobolijes. "U redu, momci — *idemo*." I krupno zakoraćao. Oni su potrčali.

Na rubu dubokog mračnog noćnoga klanca, pokazao im je rukom preko ruba brda i zemlje, nasuprot mjesečini, pod mračnim svjetlom čudnih zvijezda. Vjetar je zalepršao njegovim crnim ogrtačem i kukuljicom koja je napol skrivala, a sad i napol otkrivala njegovo lice skoro sasvim bez mesa.

"Eno tamo, mladići, vidite li je?"

"Što?"

"Neotkrivenu zemlju. Eno tamo. Gledajte dugo, gledajte duboko, nasitite se. Prošlost, dječaci, prošlost. Da, mračna je, i puna noćnih prikaza. Tu leži sve po čemu je Noć vještica ikad bila to što jest.

Hoćete li, dječaci, iskapati kosti? Imate li *petlje*?" Propalio ih je pogledom.

"Što je to uopće Noć vještica? Kako je sve to počelo? Gdje? Zašto? I zbog čega? Vještice, mačke, prah mumija, duhovi koji te opsjedaju. Sve je to u tom kraju iz kojeg se još nitko nije vratio. Hoćete li se, dječaci, baciti u mračni ocean? Hoćete li poletjeti mračnim nebom?"

Dječaci su s mukom progutali slinu.

Netko je zapiskutao:

"Mi bismo to htjeli, ali — Pipkin. Moramo ga pričekati."

"Da, ovamo nas je poslao Pipkin. Bez *njega* ne možemo."

Baš kao da se odziva na njihov poziv, tog su časa začuli povik s druge strane klanca.

"Hej! *Tu* sam!" zazvao je lomni glasić. Ugledali su njegov sitni lik kako stoji sa zapaljenom bundevom, na dalekom izdanku klanca.

"Ovamo!" povikali su svi u glas. "Pipkine! Brzo!"

"Dolazim!" glasio je njegov povik. "Ne osjećam se baš dobro. Ali — moram i ja — čekajte me!"

POGLAVLJE 6

Ugledali su njegov sitni lik kako stazom juri niz središte klanca.

"O, čekajte me, molim vas, pričekajte me..." Glas ga je počeo izdavati. "Ne osjećam se baš dobro. Ne mogu trčati. Ne mogu... ne mogu..."

"Pipkin!" povikali su svi uglas, mašući mu s ruba litice.

Njegov je lik bio sitan, sitan, sitan. Posvuda su se miješale sjene. Uzletjeli su se šišmiši. Zakriještale su sove. Noćni su se gavranovi kutrili u krošnjama poput crnoga lišća.

Dječaćić, što je trčao s upaljenom bundevom, najednom je pao.

"Oh", dahnuo je Grobolijes.

Svijeća se u bundevi utrnula.

"Oh", dahnuli su svi odreda.

"Upali bundevu, Pip, upali je!" zakričao je Tom.

Povjerovao je kako je dolje, u travi, ugledao sitan lik kako pipa u mraku, pokušavajući ukresati vatru. Ali u tom trenutku mraka, u klanac je uletjela noć. Nad bezdanom se preklopilo golemo krilo. Mnoge su sove zahukale. Kroz sjene su zašuškali i šmugnuli mnogi miševi. Posvuda su se pojavili milijuni sićušnih ubojica.

"Pip, upali tikvu!"

"U pomoć", zaječao je njegov tužan glas.

Od njih je odletjela tisuća krila. Negdje je neka velika zvijer zamlatila o zrak, kao da lupa u bubanj. Oblaci, poput kulisa od gaze, povukli su se i očistili nebo. Nad njima je bio mjesec, veliko oko.

Koje je gledalo...

Na praznu stazu.

Od Pipkina nigdje ni traga ni glasa.

A negdje daleko, prema obzoru, nešto se tamno rasipalo i plesalo i klizilo sve dalje u studeni zvjezdani zrak.

"U pomoć, u pomoć", zavapio je sve slabašniji glas. I više ga nije bilo.

"O", rastuženim je glasom rekao gospodin Grobolijes. "To je loše. Bojim se da ga je odnijelo Nešto."

"Kamo, kamo?" zagragorili su ohlađeni dječaci.

"U Neotkrivenu Zemlju. U zemlju koju sam vam htio pokazati. Ali sada..."

"Ne mislite valjda je to Nešto u klancu, To, ili on, ili što već je, da je to Nešto, da je to - Smrt? Zar je ugrabila Pipkina — i *utekla*?"

"Možda bi bolje bilo reći posudila ga, i sad ga vjerojatno drži radi otkupa", odgovorio je Grobolijes.

"Zar Smrt i to može?"

"Pokatkad, da."

"O, Bože." Tom je osjetio kako mu se oči pune suzama. "Pip, večeras, trčao je tako sporo, tako blijed. Pip, nisi smio poći!" povikao je u nebo, no na nebu su bili samo vjetar i bijeli oblaci što su lebdjeli poput starog lahorova paperja i bistre rijeke vjetra.

Stajali su tako, promrzli, uzdrhtali. Pogledali su onamo gdje im je to Crno Nešto ukralo prijatelja.

"I tu smo, dakle", rekao je Grobolijes. "Sad imate samo još razlog više da pođete sa mnom, mladići. Ako poletimo brzo, možda dostignemo Pipkina. I otmemo njegovu slatku svjetsku dušu od kukuruznog šećera. I možda ga vratimo, pljusnemo u krevet, zagrijemo kao žeravicu i skratimo priču. Što velite, mladići? Želite li razriješiti dvije misterije odjednom? Želite li potražiti izgubljenog Pipkina, i riješiti tajnu Noći vještica, i sve to jednim razornim mračnim udarcem?"

Pomislili su na Noć vještica i milijardu utvara što lunja po samotnim stazama na studenu vjetru i u čudnim dimovima.

Pomislili su na Pipkina, taj napršnjak dječaka i čisto ljetno veselje, iščupana poput zuba i odnesena crnom plimom paučine i roga i crne čađe.

I, gotovo kao jedan, svi su promrmljali: "Da."

Grobolijes je poskočio. I potrčao. Mlatio je šakama, gurao, bjesnio: "Sad brzo, ovom stazom, ovom uzbrdicom, ovom cestom! Napuštena farma! Preko ograde! Idemo— hoop! Ala, ala, idemo!"

U trku su preskočili ogradu i stali pred štagalj koji je, kao injem, bio prekriven starim cirkuskim plakatima, sa zastavama dronjavima od vjetra, i nalijepljenima ovdje pred trideset, četrdeset, pedeset godina. Cirkusi što su ovuda prolazili ostavili su iza sebe pedalj debele krpe i uzorke.

"Zmaj, dječaci. Napravite zmaja. Brzo!"

POGLAVLJE 7

Gospodin Grobolijes to nije još pravo ni uskliknuo, i već je sa zida štaglja oderao silan komad papira! Zalepršao mu je u rukama: oko tigra! Otkinuo je još jedan komad sa staroga plakata — usta lava!

Dječaci su u nizvjetrini začuli urlike Afrike.

Zažmirkali su. Potrčali. Zagrebali noktima. Počeli čerupati rukama. Grabili su i otkidali remenje i krpe i goleme role životinjskoga mesa, očnjaka, prodornoga oka, ranjenoga boka, od krvi crvene pandže, repa, poskoka i skoka i krika. Čitav zid štaglja bio je skamenjena pradrevna parada. Razderali su je u komadiće. I sa svakom oderotinom oderali bi i čaporak, ili grabežljivo mačje oko. Ispod toga bi čekali sve novi i novi slojevi i slojevi džungle iz najcrnijih snova, prekrasni susreti s polarnim Medvjedima, uspaničenim zebrama, malim puzavim ponosima svojih roditelja lavova, nosorozima u jurišu, gorilama što su se verale po noćnoj strani plakata, da bi se potom vratile u dnevnu, zibajući se na lijani. Kongregacija tisuću životinja gragorila je tražeći oslobođenje. I sada, oslobođene u šakama i rukama i prsima, zviždale su na jesenjem vjetru, dok su dječaci jurili posvuda po travi.

Sad je Grobolijes udarcem noge srušio grede stare zaštitne ograde pa od njih napravio grubi križ zmaja i povezao ga žicom, a onda se odmaknuo i stao primati darove, papir za zmaja, što su mu ga dječaci dobacivali u pregrštima.

Sve je on to bacio na okvir pa, izbivši iskru iz kremena, počeo stapati zapaljenim, žuljevitim rukama.

"Hej!" uskliknuše dječaci veselo. "O, vidi!"

Nikad još nisu vidjeli ništa slično, pa ni naslutili da bi netko poput Grobolijesa s malo štipanja, malo hvatanja, malo stiskanja prstiju mogao pomiješati oko sa zubom, zub s ustima, usta s mačjim repom. I sve, sve se to krasno stopilo u jedinstvenu stvar, divlju slagalicu džunglovita zoološkog vrta, što se, namamljen u stupicu, nadimao, onako slijepljen i vezan, sve veći, sve veći, dobivajući boju i glas i obličje u svjetlu sve višeg Mjeseca. Još jedno ljudoždersko oko. Još jedno gladno ždrijelo. Šiznuta čimpanza. Što gradi poludjeli mandril. Vriskavi veliki svračak! Dječaci su se ustrčali, predali i zadnje naramke strahota, i zmaj je već bio gotov, pradrevna je put već bila položena i staljena žuljevitim rukama iz kojih se još dizao

plavičasti dim. Gospodin Grobolijes je posljednjim komadićem vatre što se iskrila iz palca zapalio cigaru, pa se nasmiješio. A svjetlo što gaje stvorio taj smiješak pokazalo je što taj zmaj zapravo jest, da je to zmaj uništenja, sazdan od životinja toliko grozних i opakih, da je njihov krik preplavio i sam vjetar i ubio srce u grudima.

On je bio zadovoljan, i dječaci su bili zadovoljni. Zato što je Zmaj nekako podsjećao na...

"Vidi", rekao je Tom zapanjeno, "pterodaktil!"

"Što?"

"Pterodaktil, to su bili oni stari leteći gmizavci, izumrli prije nekoliko milijardi godina, nakon čega ih nitko više nije vidio", odgovorio je gospodin Grobolijes. "Dobro si to rekao, dječčače. Kao pterodaktil to izgleda, a pterodaktil to i jest, i na njemu ćemo, nošeni vjetrom, odletjeti do Propasti ili Kraja Svijeta, ili do kojeg drugog mjesta s tako lijepim imenom. Ali sada, konop, uže, liko, uzicu, brže! Nađi i donesi!"

I stvorili su uže, skinuli stari, napušteni konop za sušenje rublja napet između štaglja i napuštene farmerske kuće. Donijeli su tako dobranih trideset metara konopa, i Grobolijes ga je, kao zmiju, protjerao kroz šaku, dok se nije zadimio krajnje nesvetim dimom. Vezao ga je za sredinu golemoga Zmaja koji je treperio poput kakve pomalo izgubljene raže na suhom, što se našla na golemoj nepoznatoj plaži. Hrvala se s vjetrom na život i smrt. Lepršao je i koprcio se na teškim valovima zračne plime, dok je tako ležao u travi.

Grobolijes je odstupio, naglo povukao, i gle! Zmaj je — poletio! Plutao je, duboko utonuo u zrak, na kraju konopa za rublje, u priglupo grubijanskom režanju vjetra, vrludajući na jednu stranu, da bi potom klisnuo na drugu, ili najednom naglo poskočio pa ih pogledao oči u oči svojim zidom od očiju, čvrstom puti sazdanom od zuba, oluje krikova.

"Neće se dignuti, neće ići ravno! Rep, treba nam rep!"

Kao vođen instinktom, Tom se bacio prvi i dohvatio Zmaja za kraj. Zmaj se umirio. I počeo dizati.

"Da", uskliknuo je mračni muškarac. "O, mladiću, ti si pravi. Pametna glavice! Ti budi rep! I više, i više od toga!"

I dok se Zmaj polako uspinjao hladnom rijekom brzo tekućega zraka, svi dječaci zaredom, poneseni hirom, podbodeni dosjetljivošću, pretvorili su se u još jedan i još jedan i još jedan nastavak repa. Što će reći da je Henry-Hank, prerušen u vješticu, dohvatio Toma za gležnjeve, i sad je Zmaj u svom veličanstvenom repu već imao dva dječaka!

I Ralph Bengstrum, umotan u mumijsko ruho, spotičući se o svoje namotane povoje, uglačan u svojim pogrebnim krpama, zagegao se, skočio, i dohvatio Henryja Hanka za gležnjeve.

I tako su sada u repu visjela tri dječaka!

"Čekajte! Evo i mene!" uskliknuo je Prosjak, koji je ispod svojih prnja i blata zapravo bio Fred Fryer.

Skočio je i dohvatio.

Zmaj se podigao. Četiri dječaka, što su tvorila rep, krikom su zatražila njegovo produženje! Što su i dobili kad se dječak, odjeven kao Pračovjek, zakoprcao i dohvatio njegove gležnjeve iza čega je slijedio dječak odjeven kao Smrt s kosom, i koji je opasno ponovio to isto.

"Daj pazi s tom kosom!"

Kosa je pala i ostala ležati na travi poput izgubljena smiješka.

Ali sad su dva dječaka visjela na svim tim neopranim gležnjevima, a Zmaj se dizao sve više i više, i još više, produžujući se za još jednog i još jednog i još jednog dječaka, sve dok se nije, uz krik i poklik, osam dječaka nanizalo u veličanstvenom ovješnom repu, što je mlatio poput biča, a ta su zadnja dvojica bila Duh, koji je zapravo bio George Smith i Wally Babb koji je, u trenutku nadahnuća, pribavio sebi ugled kamenoga zmaja, slivnika kišnice, garguja palog s vrha katedrale.

Dječaci su zaklicali od zanosa. Zmaj se obrušio i — uzletio! "Hej!"

Fuuu! Zmaj je preo tisućama životinjskih šapata. Prang! Uzica je zmaja zabrenčala na vjetru.

Huh! reklo je sve to zajedno.

I vjetar ih je ponio visoko, preko zvijezda.

Ostavljajući Grobolijesa da sa strahopoštovanjem odozdo gleda svoju čudnu sklepanu spravu, svog zmaja, svoje dječake.

"Čekajte!" povikao je.

"Ne čekaj, skači!" zagrajali su dječaci.

Grobolijes je potrčao travom i dohvatio kosu. Njegov je plašt zalepršao hvatajući zrak, pretvarajući se u krilo, sve dok i on, sasvim jednostavno, nije poletio i digao se u zrak.

POGLAVLJE 8

Zmaj je letio.

Dječaci su visjeli s njega u krasnom gušterovu repu, koji je čas vrludao, čas se obrušavao, čas pucketao, čas jedrio.

Klicali su od veselja. Kričali su udišući stravu, izdišući užas. Pretrčali su preko Mjeseca u velikom uskličniku. Poletjeli su preko livada i farmi. Vidjeli su svoj odraz u sumračnim potocima, bujicama, rijekama obasjanima mjesečinom. Očešali su se o prastara stabla. Vjetar podignut njihovim prolaskom stresao je čitavu državnu kovnicu novčića, lišća, svjetloga pljuska po crnotravnoj zemlji. Preletjeli su i preko gradića i pomislili...

O, pogledajte gore! Glete! Evo nas! Vaših sinova!

I pomislili: *O, pogledajte dolje, tu su negdje naše majke, očevi, braća, sestre, učitelji! Hej, evo nas!*

O, neka nas pogleda bar netko! Ili nikad nećete povjerovati.

I u tom posljednjem sunovratu Zmaj je zviždao, brujaio, bubnjao u vjetrovima, i prelebdio preko stare kućerine i Stabla vještica gdje su prvi put ugledali Grobolijesa!

Zuum, trapa-trapa, huuuuu, pras, hsssss!

Od srca njihovih zanjihanih tijela tisuće se svijeća zaniijelo, zatreperilo, njihov se plamen uzmucao; zapištale su od čežnje da obnove svoje plamenove, i tako su svi ovješeni mrgudi i cerovi i divlji osmjesi bundeva bili napol utrnuti i izagnani u turobne sjene. Za jedan otkucaj srca čitavo je Stablo zamrlo. A onda, kad je Zmaj ponovno zapjevao visoko — Stablo je planulo tisućom novih mrguda, pogleda, grimasa, cerova izrezanih bundeva!

Prozori kuće, njezini crni prozori, vidjeli su kako se Zmaj udaljava sve više i više, sve dok se dječaci i Zmaj i gospodin Grobolijes nisu jako, jako smanjili na obzorju.

I onda zajedriše duboko i daleko i dolje, prema Neotkrivenoj Zemlji Stare Smrti i Čudnih Godina i Strašne Prošlosti...

"Kamo to idemo?" uskliknuo je Tom, viseći na Zmajevu repu.

"Da, kamo, kamo?" uskliknuli su svi dječaci, jedan za drugim, dolje, i još dolje.

"Ne kamo, nego kada!" rekao je Grobolijes, obilazeći ih, s velikim koprenastim ogrtačem punim mjesečeva vjetra i vremena. "Dvije

tisuće, samo brojite, godina prije Krista! Tamo je i Pipkin, čeka na vas! Njušim to! Letimo!"

Mjesec je zažmirkao. Sklopio je oko i bi tama. A onda je sve brže i brže zažmirkao, rastući i opadajući, rastući i opadajući. Sve dok tisuću puta nije zažmirkao, i to je žmirkanje preobrazilo krajobraz pod njima, i potom još pedeset tisuća puta, tako brzo da to nisu ni vidjeli, a onda se iscrpio i ponovno upalio svoju svjetiljku.

Mjesec je prestao žmirkati i ostao tako, sasvim miran.

A zemlja se promijenila.

"Pogledajte", rekao je Grobolijes, držeći se samoga zraka nad njima.

I sad je dolje pogledalo milijun tigrovsko-lavovskih-leopardovsko-panterskih očiju jesenjega zmaja, a isto su učinile i oči dječaka.

A sunce se podiglo pokazujući im...

Egipat. Rijeku Nil. Sfingu. Piramide.

"Ali", rekao je Grobolijes. "Vidite li da je nešto... drukčije?"

"Pa mislim", zinuo je Tom, "sve je *novo*. Tek sagrađeno. To znači da smo se *zaista* vratili četiri tisuće godina u prošlost!"

I doista, Egipat što je ležao pod njima bio je od pradrevnoga pijeska, ali od svježeg klesanoga kamena. Sfinga, sa svojim moćnim lavovskim šapama kojima je ugazila u zlatno tkivo pustinje, bila je oštro isklesana i netom rođena iz maternice kamenoga gorja. Bilo je to golemo štene u žarkom i praznom oku podneva. Da je sunce palo i leglo između njezinih šapa, ona bi se poigrala njime kao plamenom lopticom.

Piramide? Zašto leže tako kao čudno oblikovane mase, kao samo još jedna slagalica kojom se treba poigrati, kojom se treba poigrati ta lavovska žena Sfinga.

Zmaj se sunovratio i očešao se o vrh pješćanih dina, zaočijukao, prelijećući, s jednom od piramida, da bi ga potom, kao nekakvih srkom, k sebi povuklo otvoreno ždrijelo grobnice usađeno u klančić.

"Hej, brže!" uskliknuo je Grobolijes.

Skutom je tako ošinuo Zmaja da su dječaci zabrenčali poput gromoglasnih zvona.

"Hej, ne!" kriknuli su oni.

Zmaj je zadrhtao, pao, zalebdio tri metra iznad dina, pa se zatresao poput divljega psa što se želi otarasiti buha.

Dječaci su bez zla popadali u zlatni pijesak.

Zmaj se prelomio u tisuću krhotina očiju, pandži, vriskova, urlika, slonovskoga trubljenja. Usta egipatskoga groba usrkala su ih u sebe, a s njima i Grobolijesa, koji se glasno smijao.

"Gospodine Grobolijes, čekajte!"

Dječaci su poskočili i potrčali i povikali u vrata tamnoga groba. A onda su podigli koprenu i shvatili gdje su se našli.

Dolina kraljeva, nad kojom se uzdižu golemi kameni bogovi. Iz njihovih se očiju slijevao čudan suzni pljusak prašine; pljusak suza od pijeska i sprašenoga stijenja.

Dječaci su se nagnuli u sjene. Poput dna kakvog riječnog korita, hodnici su se spuštali u duboke nadsvođene podrume gdje su ležali u lan umotani mrtvaci. U čudnim dvorištima, milju dubokima, odjekivale su i svirale fontane prašine. Dječaci su napeli uši do granice bola. Grob je izdahnuo bolesni dah paprike, cimeta, sprašene devine balege. Tu je negdje neka mumija nešto sanjala, kašljala u snu, a onda razmotala svoje povoje, trznula prašnjavim jezikom, pa se okrenula da odrijema još tisuću godina...

"Gospodine Grobolijes?" zazvao je Tom Skelton.

POGLAVLJE 9

A iz dubina suhe zemlje izgubljeni je glas prošaptao:

"Grobbooo.... ljjesssss."

Iz tame se nešto izvaljalo, izletjelo, zalepršalo.

U sunce je palucnuo dugi remen mumijina povoja.

Bilo je to kao da je sam grob isplazio svoj dugi suhi jezik i položio ga njima pod noge.

Dječaci su blenuli. Laneni je povoj bio dug stotine metara, i mogao ih je, ako žele, povesti dolje, dolje u tajanstvene dubine ispod egipatskoga tla.

Tom Skelton, sav uzdrhtao, ispružio je nožni palac i dotakao žuti laneni povoj.

Iz grobova je zapuhao vjetar i rekao: *Daaaaa...*

"Ja idem", rekao je Tom.

I, balansirajući tako na napetoj žici povoja, krenuo je dolje i nestao u tami ispod grobnih komora.

"Daaaaa..!" prošaptao je vjetar, dolazeći odozdo. "Svi vi. Idemo. Sljedeći. Pa sljedeći. I još jedan i još jedan. Brzo."

Dječaci su potrčali, niz lanenu stazu u tminu.

"Pazite na ubojice, dječaci! Na ubojice!"

Stupovi s obje strane dječaka u trku bljesnuli su životom. Slike su zadrhtale i pokrenule se.

Na svakom je stupu bilo zlatno Sunce.

No bilo je to Sunce s rukama i nogama, čvrsto utegnuto mrtvačkim povojima.

"Ubojice!"

Tamna je spodoba uputila Suncu strahovit udarac.

Sunce je umrlo. Vatre su se pogasile.

Dječaci su trčali slijepi kroz mrak.

Da, pomislio je Tom, trčeći, naravno, hoću reći, mislim, svake noći Sunce umire. Ide na spavanje, sve dok se ne vrati? A sutra ujutro, hoće li opet biti mrtvo?

Dječaci su trčali. Na novom stupu, ravno pred njima, ponovno se pojavilo Sunce, progarajući vlastito pomračenje.

Super! pomislio je Tom. *To je to! Svitanje!*

Ali isto tako brzo, Sunce ponovno bje umoreno. Na svakom stupu kraj kojeg bi protrčali, Sunce bi umiralo u jeseni i bivalo pokapano u

hladnu zimu.

Sredinom prosinca, pomislio je Tom, često pomišljam: Sunce se više nikad neće vratiti! Zima će potrajati vječno! Ovaj put je Sunce stvarno umrlo!

Ali kad su dječaci usporili na kraju dugog hodnika, Sunce se ponovno rodilo. Proljeće je stiglo sa zlatnim rogovima. Svjetlo je ispunilo hodnik čistom vatrom.

Na svim je zidovima plamtio čudan bog, s licem koje je bilo velika lomača trijumfa, umotan u zlatne trake.

"Vidi vruga, ovoga *znam*." prodahtao je Henry-Hank. "Vidio sam ga jednom u kinu s užasnim egipatskim mumijama!"

"Oziris!" rekao je Tom.

"Daaaaa...." zapištao je Grobolijesov glas iz dubine grobova. "Lekcija broj jedan o Noći vještica. Oziris, sin Zemlje i Neba, kojega svake večeri ubija njegov brat Tama. Oziris kojega posiječe Jesen i ubija njegova vlastita noćna krv. I tako je to u svim zemljama. Svaka ima svoju svetkovinu smrti, povezanu s godišnjim dobima. Lubanje i kosti, dječaci, kosturi i duhovi. U Egiptu, mladići, pogledajte smrt Ozirisa, kralja mrtvih. Gledajte ga dugo."

Dječaci su se zagledali.

Jer sad su stigli do goleme rupe u podzemnoj špilji, i kroz tu se rupu vidjelo egipatsko selo gdje su, u suton, na prozorske daske i u vrata stavljali jelo u zemljane i bakrene tanjure.

"Za goste koji su se vratili kućććććć", prošaptao je Grobolijes odnekud iz sjene.

Na fasade kuća bili su pribijeni redovi uljanica, i njihov se blagi dim dizao u sutonski zrak poput duhova-lutalica.

Skoro da su vidjeli utvare kako se gibaju kaldrmom.

Sjene su ustuknule od Sunca izgubljena na zapadu i pokušale ući u kuće.

Ali topla hrana, što se pušila u vratima, tjerala je sjene da nastave kružiti i meškoljiti se.

Do dječaka je stigao lagani zapuh tamjana i mumijske prašine, do dječaka koji su virili na tu drevnu Noć vještica, gdje su "dar" ostavljali ne dolutalim dječacima, već bezdomnim duhovima.

"Hej", prošaptali su svi dječaci.

"Nemoj se izgubiti u mraku", pjevali su glasovi u kućama, uz pratnju harfi i lutnji. "O dragi mili pokojnici, vratite se kući, i dobro nam došli. Izgubljeni u tmini, no zauvijek dragi. Ne lutajte, ne zalutajte. Premili naši, vratite se kući."

Iz sumračnih su se svjetiljki dizali pramenovi dima.

A sjene su stupile na pragove i, vrlo blago, dotakle ponuđenu hranu.

Vidjeli su i kako su u jednoj kući iz ormara izvadili staru djedovsku mumiju i postavili je na počasno mjesto na čelu stola, i onda pred nju stavili jelo. Potom su svi članovi obitelji sjeli za večeru, i podigli čaše, i ispili zdravicu za pokojnika što je sjedio s njima, sav od praha i suhe tišine...

POGLAVLJE 10

"Sad brzo, otkrijte gdje sam!" Grobolijesov glas, sav nasmijan, nastavio ih je dozivati.

"Ovuda! Ne, nego ovuda! Ma, ovuda!"

Trčali su tankom trakom mumijina povoja, sve dublje pod zemlju. "Da. Tu sam."

Obišli su ugao i stali, jer se duga lanena vrpca izvijala preko poda grobnice i dalje uza zid, da bi se na kraju obavila oko nogu prastare smeđe mumije, koja je, poduprta, sjedila malo nagnuto u svijećama obasjanoj niši.

"Je li", promućao je Ralph Bengstrum, i sam odjeven u kostim mumije, "je li... je li ta mumija *prava*?"

"Da." Ispod zlatne maske na mumijinu licu prosipila je prašina.

"Prava."

"Gospodine Grobolijes! Vi!"

Zlatna je maska pala i zveknula o pod kao zvonko zvono.

Gdje je maločas bila maska, sad je bilo mumijino lice, barica smeđega mulja namreškana pod udarcima sunca. Jedno joj je oko bilo slijepljeno paučinom. Iz drugog su se ispucalog oka cijedile suze od prašine i odsijevalo je svjetlomodro staklo.

"Je li tu neki dječčččak odjeven kao mumija?" upitao je glas prigušen mrtvačkim pokrovom.

"Pa, ovaj, ja, gospodine!" zaciktao je Ralph, pa pokazao ruke, noge, prsa, i medicinske zavoje u koje se umatao čitavo popodne, ne bi li se mumificirao.

"Odlično!" uzdahnuo je Grobolijes. "Hvataj laneni povoj. Vuci!" Ralph se sagnuo, dohvatio prastari mumijin povoj i — trznuo!

Traka se počela razmatati, prema gore i oko, gore i okolo, da bi na kraju otkrila njušku velikog, prastarog gmizavca i ljuštičavu bradu i suha nasmiješena prašno-prašnasta Grobolijesova usta. Njegove prekrížene ruke sad su slobodno pale.

"Hvala, mladiću! Slobodan! Nije to šala biti tako umotan kao nekakav stari pogrebni dar za Zemlju mrtvih. Al' — pst! Brže, dječaci, uskačite u niše, i ni mrdac. Netko dolazi. Pretvarajte se da ste mumije, dječaci, pretvarajte se da ste *mrtvi*."

Dječaci su uskočili i ostali stajati, ruku prekriženih, očiju zatvorenih, dahova zadržanih, poput kakva friza sitnih mumija uklesanih u

pradrevnu stijenu.

"Mir", prošaptao je Grobolijes. "Evo dolazi..."

Pogrebna povorka.

Čitava legija ožalošćenih u zlatu i finoj svili, noseći u rukama male jedrenjake-igračke i bakrene zdjele s hranom.

A usred svih njih, lijes što su ga, lako kao sunčev bljesak, nosila pleća šestoro ljudi. A iza toga, svježe umotana mumija s novim slikarijama na svom lanenom ruhu i malom zlatnom maskom namještenom na skriveno lice.

"Pogledajte hranu, dječaci, i igračke", prošaptao je Grobolijes. "Te igračke oni stavljaju u grobove, dječaci. Tako da se tu bogovi dođu igrati, šenlučiti, tulumariti, i potom sretno odvedu djecu u Zemlju mrtvih. Pogledajte brodiće, zmajeve, užad za Preskakanje, noževe-igračke..."

"Ali vidi je kolika je, ta mumija", rekao je Ralph iz svog već zagrijanog lanenog povoja. "Unutra je dječak od dvanaest godina! Kao ja! A ta maska na licu mumificiranoga dječaka — ne čini ti se poznatom?"

"Pipkin!" uskliknuli su svi promuklim glasom.

"Ssss!" prosiktao je Grobolijes.

Jer je povorka već bila stala, a visoki su se svećenici ogledavali kroz treperave sjene zublji.

Dječaci, visoko u svojim nišama, čvrsto su zatvorili kapke i uvukli dah.

"Ni pisnuti", rekao je Grobolijes, komarac u Tomovu uhu. "Ni zucnuti."

Ponovno se začula svirka harfe.

Povorka je, vukući noge, nastavila dalje.

A usred sveg tog zlata i igračaka, zmajeva i mrtvaca, bila je mala, dvanaestgodišnja, nova - novcata mumija sa zlatnom maskom koja je izgledala baš kao pljunuti...

Pipkin.

Ne, ne, ne, ne! pomislio je Tom.

"Da!" uskliknuo je mišji glas, sićušan, izgubljen, umotan, utegnuto, zatočen, divlji. *"To sam ja! Ja sam tu. Pod maskom. Pod povojem. Ne mogu se ni maknuti! Ne mogu vikati. Ne mogu se osloboditi."*

Pipkin! pomislio je Tom. Čekaj!

"*Ne mogu ništa! Zarobljen!*" povikao je mali sićušni glasić umotan u oslikani lan. "*Slijedite me! Potražite me! Naći ćete me u...*"

Glas je zamro, jer je pogrebna povorka skrenula za ugao mračnog labirinta i otišla.

"Da te slijedimo, ali kamo, Pipkine?" Tom Skelton je skočio sa svoje niše i kriknuo u mrak. "Da te nađemo, ali *gdje?*"

Ali baš je u tom trenutku Grobolijes, kao posječeno stablo, ispao iz svoje niše. Tras! lupio je o pod.

"Čekajte!" upozorio je Toma i podigao na nj oko što je izgledalo kao pauk uhvaćen u vlastitu mrežu. "Još ćemo mi spasiti starog Pipkina. Važno je biti lukav. Ležimo i puzimo, dečki. Sssss."

Pomogli su mu da ustane i odmotali dio mumijskih povoja, a nakon toga su na prstima pošli niz dugi hodnik i zakrenuli za ugao.

"Sveta kravo", prošaptao je Tom. "Vidi. Pipkinovu mumiju stavljaju u mrtvački sanduk, a sanduk u... u..."

"Sarkofag", pobrinuo se Grobolijes za lomljenje jezika. "Mrtvački sanduk u mrtvačkom sanduku, u mrtvačkom sanduku, mladiću. Svaki sljedeći veći od prethodnog, a sve urešeno hijeroglifima koji pričaju njegovu životnu priču..."

"*Pipkinovu životnu priču?*" upitali su svi uglas.

"Ili priču onoga tko je bio Pipkin u ovo doba dana, u ovo doba godine, prije četiri tisuće godina."

"Da", prošaptao je Ralph. "Pogledajte slike na bokovima mrtvačkog sanduka. Pipkin godinu dana star. Pipkin u petoj godini života. Pipkin s deset, u brzom trku. Pipkin kako se penje na jabuku. Pipkin koji se tobože utapa u jezeru. Pipkin koji si zubima krči put kroz voćnjak s breskvama. Čekaj, što je ovo?"

Grobolijes je promatrao preposlenu povorku.

"U grob mu stavljaju i namještaj, da mu služi u Zemlji mrtvih. Brodove. Zmajeve. Dječje zvrkove. I svježeg voća, ako bi se Pipkin probudio za koju stotinu godina, a bio gladan."

"I bit će gladan, to sigurno. Blagi Bože, pogledajte, izlaze! I zatvaraju grobnicu!" Grobolijes je morao dohvatiti Toma i zadržati ga, jer je od muke počeo skakati. "Pipkin je još unutra, i pokopan! Kad ćemo ga spasiti?"

"Kasnije. Duga noć je još mlada. Ponovno ćeš vidjeti Pipkina, ništa se ne boj. I tada..."

Vrata grobnice s treskom su se zatvorila.

Dječaci su zajaukali i zavikali. U mraku su čuli grebanje i pljeskanje; to su žbukom punili zadnje pukotine i šavove na zadnjem kamenju što su ga vratili na mjesto.

Ožalošćeni su se udaljili sa svojim utihlim harfama.

Ralph je stajao u mumijskom kostimu, skamenjen, i gledao kako odlaze i posljednje sjene.

"Zar sam zato odjeven u mumiju?" Opipao je pivoje. Dotakao je svoje staro lice, i na njemu bore od ispucala blata. "Zar se iza moje uloge u Vještičjoj noći krije baš to?"

"Baš to, dječāče, baš to", promrmljao je Grobolijes. "Egipćani su, mislim, gradili za vječnost. Na umu su imali deset tisuća godina. Grobnice, dječaci moji, grobnice. Grobove. Mumije. Kostī. Smrt, smrt. Smrt je bila u samom srcu njihova života, ona mu je bila i duh i duša i srce i tijelo! Grobnice i zatim opet grobnice s tajnim prolazima, tako da ih nitko ne može naći, tako da pljačkaši grobova ne mogu posuditi duše i igračke i zlato. Ti si mumija, dječāče moj, zato što su se oni tako odijevali za vječnost. Uvili bi te u čahuru od niti, sve u nadi da ćeš iz nje, u nekom dalekom, predivnom svijetu, izniknuti poput kakvog prekrasnog leptira. Upoznaj se sa svojom čahurom, dječāče. Dotakni tu čudnu tvar."

"Mislim", rekao je Ralph Mumija, žmirkajući na zadimljene zidove i stare hijeroglife. "Za njih je *svaki* dan bio Dan mrtvih!"

"Svaki dan!" zinuli su svi zadivljeno.

"A svaki je dan bio Dan mrtvih i za *njih*." Grobolijes je pokazao prstom.

Dječaci su se okrenuli.

U tom grobnom kazamatu polako je počela kuhati zelena električna oluja. Tlo se zatreslo kao od kakvog drevnog potresa. Negdje se vulkan prevrnuo u snu, i jednim strahotnim ramenom pridigao zidove.

A na zidovima iza njih bile su pretpovijesne crtarije špiljskih ljudi, koji su tu živjeli davno prije Egipćana.

"Sad", rekao je Grobolijes. Tresnuo je grom.

Tigrovi sa sabljastim zubima hvatali su špiljske ljude, i ovi su vrištali. U bitumenske jame tonule su njihove kosti. I oni su tonuli, lelećući.

"Čekaj. Daj da vatrom spasimo bar nekoga."

Grobolijes je žmirnuo. Opalio je grom i spalio šumu. Jedan od majmunolikih ljudi, u trku, dohvatio je zapaljenu granu i zabio je tigru u ralje. Tigar je kriknuo i ustuknuo. Pračovjek, šireći nosnice od ponosa, bacio je zapaljenu granu na hrpu jesenskoga lišća u svojoj špilji. Ostali su došli i pružili ruke prema vatri, i smijali se noći iz koje su ih ustrašeno vrebale žute zvjerske oči.

"Jeste li vidjeli, dječaci?" Grobolijesovo je lice zatreperilo s vatrom. "Prošli su dani Duge hladnoće! I samo zahvaljujući tom jednom srčanom čovjeku, koji je mislio na nov način, sad imamo ljetni život u zimskoj špilji."

"Ali?" upitao je Tom. "Kakve to veze ima s Danom mrtvih?"

"Kakve? Pa mislim, vrag mi kosti odnio, itekakve. Kad biste ti i tvoji prijatelji svaki dan ginuli, onda ne biste imali kad razmišljati o smrti, istina? Imali biste vremena samo za bježanje. Ali kad napokon prestanete bježati..." Dotakao je zidove. Praljudi su se sledili usred bijega. "... napokon imate vremena razmišljati o tome odakle ste došli i kamo idete. A taj će vam put, dječaci, osvjetliti vatra. Vatra i svjetlo. Jutarnje zvijezde u koje gledate. Vatra u vlastitoj špilji koja vas štiti. Samo uz noćnu vatru pračovjek je napokon, taj polu-čovjek, polu-zvijer, mogao okretati svoje misli na ražnju i prelijevati ih čuđenjem. Sunce je umrlo na nebu. Zima dolazi kao golema bijela zvijer, tresući krznom, pokapajući ljude. Hoće li se proljeće više ikad vratiti svijetu? Hoće li se Sunce dogodine ponovno roditi ili će ostati umoreno? Egipćani su se sve to pitali. Ali su ta pitanja postavljali i špiljski ljudi milijun godina Ne toga. *Hoće* li se sutra ujutro Sunce ponovno dići?"

"I *tako* je nastala Noć vještica?"

"Uz takve duge noćne misli, dječaci. A u njihovu je središtu uvijek bilo središte života, vatra. Sunce. Sunce što je zauvijek umrlo spuštajući se niz hladno nebo. Koliko se toga morao plašiti prvi čovjek, ha? To je bila Velika smrt. A ako bi se sunce zauvijek ugasilo, *što tad!*

I tako, usred jeseni, kad sve umire, praljudi bi se okretali u snu i prisjećali se svojih vlastitih lanjskih pokojnika. U glavama bi im se počeli javljati duhovi. Uspomene, eto što su duhovi, no praljudi to nisu znali. Iza njihovih vjeđa, kasno u noći, te utvare iz uspomena stale bi se javljati, mahale bi, plesale, i tako bi se praljudi probudili,

ubacili grančice u vatru, stresli se, zaplakali. Znali su kako otjerati vukove, ali ne i kako uspomene, ne i kako duhove. I tako bi se skutrili, molili se bogovima da im donesu proljeće, promatrali vatru, zahvaljivali nevidljivim bogovima na ljetini plodova i oraha."

"Noć vještica, doista! Prije milijun godina, u špilji u jesen, s duhovima u glavama, i kraj izgubljena Sunca."

Grobolijesu je zamro glas. Razmotao je još metar-dva mumijina povoja, veličajnom ih kretnjom prebacio preko ruke, i rekao:

"Ima tu još koješta za vidjeti. Idemo, dječaci."

I tako su iz katakomba izašli u sumrak starog egipatskog dana. Pred njima je ležala velika piramida, i čekala na njih.

"Zadnji na vrhu", rekao je Grobolijes, "je majmunov stric!"

I majmunov je stric bio Tom.

POGLAVLJE 11

Teško dišući, stigli su na vrh piramide gdje ih je čekala golema kristalna leća, lupa što se, na zlatnom tronošcu, polako okretala na vjetru, orijaško oko što je približavalo daleke krajeve.

Na zapadu je Sunce, zapretano i na samrti u oblacima, polako tonulo. Grobolijes je zahukao od veselja:

"Eno ga, odlazi, dječaci. Srce, duša i meso Noći vještica. Sunce! Još jednom umoriše Ozirisa. Eto kako tone Mitra, perzijska vatra. Eto kako pada Feb Apolon, svo grčko svjetlo. Sunce i plamen, dječaci. Gledajte i žmirkajte. Okrenite tu kristalnu špijunku. Zakrenite je preko tisuću milja sredozemne obale. Vidite li grčke otoke?"

"Naravno", odgovorio je dječak koji se zvao naprosto George Smith, a bio odjeven u elegantnu blijedu utvaru. "Gradovi, gradići, ulice, kuće. Ljudi što iskakuju kroz kućna vrata i odlaze po hranu."

"Da", rekao je Grobolijes, a lice mu se ozarilo. "*Njihova* svetkovina mrtvih: *Svetkovina lonaca*. Dar il' kvar u starom stilu. Ali kvar prave pokojnici, ako ih ne nahrane. Zato na prozore stavljaju dar, i to pravu gozbu!"

Negdje daleko, u sumračju ulice, pušili su se mirisi kuhanoga mesa, pripremljena su se jela za duhove, i od njih se zemljom živih dimili mirisi. Iz grčkih su domova dolazile žene i djeca s velikim mnoštvom miomirisnih i slasnih namirnica, pa se ponovno vraćali kući.

I onda, diljem svih grčkih otoka, najednom su se zalupila vrata. Ta golema lupa odjeknula je kroz mračni vjetar.

"Hramovi se čvrsto zatvaraju", rekao je Grobolijes. "Noćas će sva svetišta u Grčkoj biti dvostruko zaključana."

"A vidi!" Ralph-mumija zakrenuo je kristalnu leću. Dječacima je preko maski buknuo svjetlo. "Ti ljudi, zašto svoje dovratke bojažu crnom melasom?"

"To je smola", ispravio gaje Grobolijes. "Crni katran za koji će se zalijepiti duhovi, i čvrsto se vezati, kako *ne bi mogli* unići."

"Mislim", odgovorio je Tom, "kako se tome nismo i sami domislili?!"

Niz sredozemnu se obalu zavaljala tama. Iz svojih grobova, poput sumaglice, mrtvi su duhovi zatreperili u crnim, pepelnim pramenovima, i krenuli ulicama da budu ulovljeni crnom smolom kojom su bili zamrljani dovratci. Dim je jaukao, kao da priča ojadu uhvaćenih pokojnika.

"A sad Italija. Rim." Grobolijes je okrenuo leću i pred njima su se pokazala rimska groblja na kojima su ljudi stavljali hranu na grobove i žurno se udaljavali.

Vjetar je zamlatarao Grobolijesovom pelerinom. On je zapjevao, zazivajući u daljinu:

*O jesenji vjetar što peče i pali,
I svemir čitav u mrakove svali.
Olujno puhni da budem i ja
Lisnati vihor Stabla vještica!*

Potom se odbio nogama ravno uvis. Dječaci su zavrištali od veselja, unatoč tome što su im se pred očima raspali i njegova odjeća, i njegov plašt, i kosa, i koža, i tijelo, i kosti od šećerleme.

... vjetar... pali...

... u mrakove... svali...!

Vjetar ga je razderao u konfete; milijun jesenskih listova, zlatnih, smeđih, krvavo crvenih, hrđavo crvenih, sve divljih, šuštavih, uskuhalih, leglo hrastova i javorova lišća, čitav slap orahova lišća, izboj pahuljastoga šapta, mrmljanje i šušanj u mračno nebo nad potokom. Nije to bio jedan zmaj, već deset tisuća tisuća sićušnih mumificiranih ljuspica, to su bili zmajevi u koje se Grobolijes, prasnuvši, razletio:

*Lišće — krv! Trava — strv!
Zemlje — kret! Stabla — let!*

I s milijarde stabala u jesenjim krajevima, pojurilo je lišće da se pridruži uzletjelim bataljunima suhih mrvica, Grobolijesu rasutom u orkanskim pijavicama, iz kojih je grmio njegov glas:

"Dječaci, vidite li krijesove duž obale Sredozemlja? Krijesove što plamte na sjeveru, čitavom Evropom? Krijesove straha. Plamenove slavlja. Želiš ih vidjeti? Tad, dječčače, poleti!"

I sad se lišće u lavini sručilo na sve dječake, lišće nalik na užasne uzlepetale noćne leptire, i povuklo ih za sobom. Nad pijeskom Egipta pjevali su i smijali se i hihotali. Nad stranim morem, burnim i histeričnim, lebdjeli su oni.

"Sretna Nova godina!" uskliknuo je neki glas, duboko pod njima.

"Sretno što?" upitao je Tom.

"Sretna Nova godina!" zašuštao je glas Grobolijesa, pretvorena u krdo hrđavo-crvenoga lišća. "U dobra stara vremena, Nova je godina

padala na prvi studenog. Na pravi kraj ljeta, studeni početak zime. Ne baš jako veselo, no ipak, vesela vam bila Nova godina!"

Preletjeli su Evropu i pod sobom ponovno ugledali vodu.

"Britansko otočje", prošaptao je Grobolijes. "Hoćete li malo priškiljiti na engleskog druidskog Boga mrtvih?"

"Hoćemo!"

"Onda tiho kao bubice, nečujno poput snijega, padajmo, neka nas vjetar otpuše, sve kao jednog."

Dječaci popadaše.

Poput košare kestenja, njihove su noge zarominjale po tlu.

POGLAVLJE 12

I sad, dječaci što prizemliše poput pljuska jarkoga jesenskoga krša, stigoše ovim redom:

Tom Skelton, odjeven u svoje elegantne kosti. Henry-Hank, manje-više Vještica.

Ralph Bengstrum, razmotana mumija, iz časa u čas sve razmotanija.

Utvara koja se zvala George Smith.

J.J. (bez potrebe za još nekim imenom), sasvim pristali pračovjek. Wally Babb koji je rekao da je on garguj, no svi su tvrdili da je mnogo sličniji Quasimodu.

Fred Fryer, koji je inače bio prosjak netom ustao iz grabe.

I zadnji po redu, ali ne i važnosti, "Hackles" Nibley, koji je u zadnji čas pribavio kostim time što sije u lice utrljao bijelu jezivu masku, i sa zida garaže dohvatio djedovu kosu.

Kad su svi dječaci sigurno prizemljili na englesko tlo, s njih je spala milijarda jesenskih listova, da bi je potom otpuhao vjetar.

Stajali su usred golemog žitnoga polja.

"Evo, gospodaru Nibley, donio sam vam vašu kosu. Uzmite je. Drži! A sad ležite!" upozorio je Grobolijes. "Druidski Bog smrti! Samhain! Lezi!"

Svi popadaše.

Iz neba se sručila golema kosa. Svojom velikom oštricom, britkom kao britva, presjekla je vjetar. Svojim zviždavim bridom isjekla je oblake. Obezglavila drveće. Zabrijala obrazom brda. Čisto obrijala žito. Kroz zrak je padala čitava mećava klasja.

I pri svakom zamahu, svakom zasjeku, svakom otkosu, nebom bi se zarojili krikovi i vriskovi i jauci.

Kosa se psiktavo podigla.

Dječaci su pokrili glave.

"Hanh", progundao je krupan glas.

"Gospodine Grobolijes, jeste to vi?" uskliknuo je Tom.

Jer uzdižući se petnaest metara nad njima u nebo, s golemom kosom u rukama, stajao je zakukuljeni lik, lica zastrta ponoćnom maglom.

Oštrica se uz zamah spustila: Psssssssil

"Gospodine Grobolijes, poštedite nas!"

"Daj šuti." Netko je Toma trknuo u lakat. Gospodin Grobolijes je ležao na tlu do njega. "To nisam ja. To je..."

"Samhain!" uskliknuo je glas iz magle. "Bog mrtvih! Ja žanjem ovako, i to!"

Zzzzz-uuuummm!

"Svi koji umriješete ove godine, sada su tu! I zbog grijeha su svojih, u ovu noć, pretvoreni u *zvijeri*."

Zzzzzzzuuuuuuuummmmmmmmmmm! "Milost", zašmrcao je Ralph Mumija.

Sssssttt! Kosa je otvorila patent-zatvarač Hackles Nibleyjeve kralježnice, razderala mu halje jednom dugom poderotinom, iz ruke mu izbila njegovu malu kosu.

"Zvijeri!"

I požnjeveno žito, kao uzvitlano mlatovima, zavrtjelo se u zraku, vrišteći svim svojim dušama, dušama svih onih koji umriješete u proteklih dvanaest mjeseci, i zakišilo po tlu. I dok su padale, doticale se, glave su se klasja pretvarale u magarce, piliće, zmije, koji su repeljali, kvocali, njakali; pretvarali se u pse i mačke i krave koje su lajale, mjaukale, mukale. No sve je to bilo u minijaturi. Sve su životinje bile sićušne, male, ne veće od crva, ne veće od nožnih prstiju, ne veće od odsječenog vrha nosa. U stotinama i tisućama klasje je sniježilo u razbacanim snopovima, i padalo poput pauka koji nisu mogli ni vikati ni moljakati ni plakati za milost, već koji su, u potpunoj tišini, jurili preko trave, izlivali se na dječake. Stotinu se stonoga na prstima uspelo na Ralphovu kralježnicu. Dvije se stotine pijavica objesilo za kosu Hacklesa Nibleyja sve dok on, izdahnuvši kao da ga guši mora, nije pobjesnio i otresao ih. Odasvuda su padale crne udovice i sićušni udavi.

"Za vaše grijeha! Vaše grijeha! Evo vam! I evo!" urlao je glas iz razviždana neba.

Kosa je bljesnula. Vjetar, posječen, pao je u jarkoj grmljavini. Žito se uzbućkalo i diglo milijun glava. Glave popadaše. Grešnici lupiše poput kamenja. I, tresnuvši o zemlju, pretvoriše se u žabe i krastače i mnoštvo ljuskavih boginja s nogama i meduza što su smrdjele na svjetlu.

"Bit ću dobar!" zavapio je Tom Skelton.

"Poštedi mi život!" dodao je Henry-Hank.

Sve je to bilo izrečeno jako glasno, jer je kosa dizala strahovitu buku. Bilo je to kao da se iz nebesa sručuje oceanski val, čisteći plažu, da bi potom pobjegao da posječe još glava. Čak i oblaci kao da su sad počeli moliti i brže i gorljivije, zabrinuti za svoju sudbinu. Ne mene! Ne mene!

"Za svo zlo što ste ga ikad počinili!" rekao je Samhain.

I kosa je sjekla, i duše bijahu žnjevene, i padale su kao slijepi salamanderi i strašne uši i jezivi žohari, da bi repeljali, šepali, puzali, gmizali.

"O Bože, on je bubotvorac."

"Buhognjetilac!"

"Zmijomeljač!"

"Žoharni preobrazitelj!"

"Muhogojac!"

"Ne! Samhain! Listopadski bog. Bog mrtvih!"

Samhain je lupio golemim stopalom, kojim zdrobi tisuću buba u travi, zataba deset tisuća sićušnih poživotinjenih duša u prah.

"Mislim", rekao je Tom, "da je vrijeme da..."

"Bježimo?" nastavio je Ralph, i to nije bilo izrečeno nimalo usputno.

"Da glasamo?"

Kosa je zapsikala. Samhain je grunuo.

"Glasamo, vraga!" odgovorio je Grobolijes. Svi skočiše.

"Vi tamo!" zagrmio je nad njima glas. "Vratite se!"

"Ne, gospodine, hvala najljepša", odgovorio je jedan, a potom i drugi.

I dadoše petama vjetra.

"Mislim", rekao je Ralph, sav zadihan, skaćući, dok su mu se niz obraze slijevale suze. "Čitavog sam života bio dobar. Nisam zaslužio da umrem."

"Haaa-hnnnnh!" kriknuo je Samhain.

Kosa se spustila poput giljotine, otfikarila hrastu glavu i posjekla javor. Negdje je, u mramornu jamu, pao čitav voćnjak jesenskih jabuka. Zazvučalo je kao da se puna kuća dječaka skotrljala niza stepenice.

"Mislim, Ralph, da te je čuo", rekao je Tom.

Bacili su se naglavce. I pali posred stijenja i grmlja. Kosaje rikošetirala od stijenja.

Samhain je ispustio takav krik, da se niz obližnje brdašce sručila lavina.

"Dečki", rekao je Ralph, pa se ulučio, smotao, pritisnuo noge o prsa, i čvrsto zatvorio oči. "Engleska nije zemlja za grešnika."

Baš tad je preko dječaka prorepeljala zadnja kiša, zadnji pljusak, zadnji prolom duša pretvorenih u bube, uši, smrdljive martine, skakavce i cvrčke.

"Hej, vidi. Onaj pas!"

Divlji pas, poludio od straha, jurio je uza stijene.

A njegovo lice, njegove oči, nešto u njegovim očima... "Ta nije valjda..?"

"Pipkin?" rekoše svi u glas.

"Pip..." uskliknuo je Tom. "Zar ćemo te tu *naći!* Zar..."

Ali *zuuum*. Obrušila se kosa. I cičeći od straha, pas, prekobicnuvši se, otklizio je niz travu.

"Daj čekaj, Pipkin. Znamo da si ti, vidimo te! Ne boj se, nemoj bježati! Nemoj..." Tom je zazviždao.

Ali pas, skvičeći premilim Pipkinovim glasom, već se bio izgubio. No nije li se to od brda vratio odjek njegove skvike:

"Naći. Naći. Naći. Naaaa..."

Gdje? pomislio je Tom. *U tri peršina, gdje!*

POGLAVLJE 13

Samhain, s podignutom kosom, osvrnuo se svud uokolo, razveseljen svojom igrom. Zasmijuljio se najfinijim smijuljenjem, vatreno pljunuo u žuljevite šake, čvršće stegnuo kosu, zamahnuo njome iznad glave i... sledio se.

Jer negdje je netko pjevao.

Negdje pri vrhu brda, u malom klupku drveća, zapalucio je sitan kriješ.

Oko kojeg su se skupili ljudi, nalik na sjene, pa podigli ruke i zapojali.

Samhain je poslušao, a kosa mu je u rukama nalikovala golemome smiješku.

O, Samhain, Bože mrtvih!

Počuj nas!

Mi sveti druidi, u

Tom svetom lugu, velikoga hrašća,

Zaklinjemo te za duše mrtvih!

Tamo daleko, ti čudni ljudi kraj jarke vatre podigli su kovinske noževe, podigli rukama mačke i koze, i zapojali:

Molimo za duše onih

Što postaše skot.

O, Bože mrtvih, prinosimo ti

ove životinje

Da oslobodiš duše

Ljubljenih naših

Što umriješe ovoga ljeta!

Noževi su bljesnuli.

Samhain se nasmiješio još širim smiješkom. Životinje su kriknule. Svuda ukруг dječaka po tlu, po travi, po kamenju, zarobljene duše, izgubljene u paucima, zaključane u žoharima, sklonjene u buhe i lisne uši i stonoge, dahnule su i zajaukale nijemim jaucima, i stale se previjati i mlatarati.

Tom se trznuo. Učinilo mu se da je oko sebe začuo milijun sitnih, o, kako mikroskopskih, blejeva boli i olakšanja, odande gdje su stonoge skakutale i pauci plesali.

"Oslobodi! Oživi!" molili su druidi na uzvišici. Vatra je buktala.

Vjetar je smorac zagrmio preko ledina, očešao se o stijenje, dotakao pauke, zakotrljao lisne uši, prevrnuo žohare. Sićušni pauci, kukci, minijturni psi i krave otperjali su nalik na milijun sniježnih pahuljica. Sićušne su se duše, zarobljene u kukačkim tijelima, najednom rastočile.

Otpuštene, uz golemi špiljski šapat, odzviždale su u nebo.

"U nebo!" uskliknuli su druidi. "O, slobodne! Hajte!"

I poletješe. Iščežuše u zrak uz veliki uzdah zahvale i mnogo zahvalnosti.

Samhain, Bog mrtvih, na ovo je samo slegnuo ramenima, i pustio ih da odu. A onda se, podjednako nenadano, i sam ukočio.

Baš kao što su to učinili i skriveni dječaci i gospodin Grobolijes, skutreni među stijenama.

Kroz dolinu i preko brda jurila je legija rimskih vojnika, čitava formacija trčećim korakom. A pred njima je trčao njihov vođa, i klicao:

"Vojnici carskoga Rima! Smlavite pogane! Smoždite tu poganu vjeru! Svetonije vam to zapovijeda!"

"Za Svetonija!"

Samhain, gore u nebu, podigao je kosu, no prekasno!

Vojnici su mačevima i sjekirama tresnuli o podnožja svetoga druidskoga hrašća.

Kao da su mu sjekire podsjekle koljena, Samhain je kriknuo od bola. Sveta su stabla zastenjala, zazviždala i onda se, uz završni udarac, svalila na tlo.

Samhain je zadrhtao u svojim visinama.

Druidi, u bijegu, najednom su zastali i zadrhtali. Stabla su pala.

Svećenici, zasječeni pod koljena, gležnjeve, padoše na zemlju. Svališe ih zapaši, kao hrašće u uraganu.

"Ne!" zaurkao je Samhain u visinama.

"O, da!" uskliknuše Rimljani. "Sad!"

Vojnici zadaše i zadnji, strahoviti udarac.

Samhain, Bog mrtvih, razdrtoga korijenja, posječen u gležnjevima, poletio je prema zemlji.

Dječaci su podigli oči i skokom mu se maknuli s puta. Jer bilo je to kao da, u jednom padu, pada orijaška šuma. Taj ponoćni spust sve ih je prekrpio svojom sjenom. Grmljavina njegove pogibije stigla je

prije njega. Bilo je to najveće stablo što je ikad postojalo, najviši hrast što se ikad prevalio i umro.

I pade dolje kroz divlji zrak, vrišteći i mlateći rukama da bi se održao na nogama.

Samhain tresnu o tlo.

Srušio se s urlikom od kojeg su se stresle kosti brda i zaunjkali sveti krijesovi.

A kad je Samhain bio posječen i srušen i mrtav, s njim su pali i posljednji druidski hrastovi, poput klasova pokošenih konačnom kosom.

A njegova golema kosa, golemi smiješak izgubljen u poljima, rastočila se u baricu srebra i potonula u travu.

Tišina. Tinjanje krijesova. Otpuhivanje lišća. Sunce se u trenutku spustilo.

Druidi krvare u travi, dok rimski centurion obilazi utihle vatre i nogom razbacuje sveti pepeo.

"Tu ćemo izgraditi hramove svojim bogovima!"

Vojnici pale nove vatre i pale kad pred podignutim zlatnim kumirima. No vatre se nisu pravo ni upalile, a već je na istoku zasjala zvijezda. Na dalekom pijesku pustinje, na zvuk devina zvonca, pokrenula su se Sveta tri kralja.

Rimski su legionari podigli brončane štitove, da se zaštite od bljeska Zvijezde na nebu. No njihovi su se štitovi rastalili. Rastalili su se i rimski kumiri i preobrazili u lik Marije i njezina sina.

I njihov se oklop rastalio, prokapao, promijenio se. Sad su bili odjeveni u odjeću svećenika koji su pjevali na latinskom pred još novijim žrtvenicima, dok je Grobolijes, poguren, priškiljen, odvagivao prizor, i šaptao svojim malim, zakrabuljenim prijateljima:

"A, dječaci, vidite? Bogove slijede novi bogovi. Rimljani su posjekli druide, njihovo hrašće, njihova Boga mrtvih, tras! Dolje! I na njihovo mjesto postavili vlastita božanstva, ha? A sad su došli kršćani i posjekli Rimljane! Novi žrtvenici, dječaci, novi kadovi, nova imena..."

Zapuh je vjetra utrnuo oltarske svijeće.

Usred tame, Tom je uskliknuo. Tlo se zatreslo i zavrtjelo. Kiša ih je promočila.

"Što se to zbiva, gospodine Grobolijes? Gdje smo to mi?" Grobolijes je stavio u vatru kremeniti palac pa ga podigao.

"Mislim, o Bože, dječaci. Sad smo u mračnom srednjem vijeku. U najdužoj, najmračnijoj noći svih vremena. Krist je već odavna sišao u svijet i otišao..."

"Gdje je Pipkin?"

"Tu!" uskliknuo je glas iz crnoga neba. "Čini mi se da sam na metli! Ona me... odnosi!"

"Hej, i ja", rekao je Ralph, pa onda J.J., pa Hackles Nibley, pa Wally Babb, i svi ostali.

Začuo se golemi šapat, kao da neka orijaška mačka u mraku gladi brkove.

"Metle", promrmljao je Grobolijes. "Skupština metli. Listopadska svetkovina metli. Godišnja seoba."

"Ali kamo?" upitao je Tom, zazivajući u vis, jer su sad već svi pravili prometnu gužvu u zraku, popraćenu glasnim zamasa metle.

"U metlarnicu, naravno!"

"Upomoć! Letim!" rekao je Henry-Hank. Fiju. Uz zvižduk ga odnese metla.

Kraj Tomova je obraza bljesnula golema trnovita mačka. Osjetio je kako mu je među nogama poskočila drvena motka.

"Držite se!" rekao je Grobolijes. "Kad vas napadne metla, preostaje vam samo jedno: čvrsto se držite!"

"Držim se!" uskliknuo je Tom i odletio.

POGLAVLJE 14

Metle su sasvim pomele nebo.

Nebo su pročistili i krikovi dječaka koji su odjednom zaposjeli bar osam tih metli. A ponešto i zbog toga što su se njihovi krikovi straha pretvorili u krikove radosti, dječaci su skoro zaboravili da gledaju ili slušaju Pipkina, koji je na sličan način plovio kroz arhipelag oblaka.

"Ovamo!" dojavio im je Pipkin.

"Najbrže što možemo!" rekao je Tom Skelton. "Ali, Pip, otkrivam da je strašno teško jahati na metli!"

"Ma nemoj mi reći", odgovorio je Henry-Hank. "Slažem se potpuno."

Složili su se i svi ostali, padajući, čvrsto se držeći, ponovno se uspinjući.

Sad je među metlama nastala takva gužva, da više nije bilo mjesta za oblake, a još manje za sumaglicu, a ponajmanje za maglu i dječake. Uslijedio je golemi krkljanac metli, kao da su sve šume svijeta dale svoje grane za jednu metlu ijedan zamah, kojim će obrijati jesenska polja, pokositi svo žito i povezati svu slamu u metle i metlice i četke i četkice.

I tako s njima stigoše svi kolci svijeta kojima se, iza kuće, podupire užad s rubljem. A s njima eto i uzorci trave, klupka korova, trnovito žbunje, da otkupe stada oblaka-ovčica i očiste zvijezde i pognaju dječake.

A rečeni dječaci, svaki na svome koštunjavu kljusetu, bijahu preplavljeni udarcima i pljuskama mlatova i drveta. Za to što su zaposjeli nebo, primiše strogu kaznu. Svaki dobi po stotinu masnica, i tucet posjekotina, i točno četrdeset devet čvoruga po nježnoj lubanji.

"Hej, nos mi krvari!" dahnuo je Tom, sav sretan, i zagledao se u crvenilo na prstima.

"Gluposti!" uskliknuo je Pipkin, pa ušao u oblak suh, a iz njega izišao mokar. "Nije to ništa. Ja sam dobio jednu šljivu, sredilo mi je uho, a ostao sam i bez zuba!"

"Pipkin!" zazvao je Tom. "Nemoj nam stalno govoriti da se moramo naći, a onda nam ne veliš gdje! *Gdje!*"

"U zraku!" odgovorio je Pipkin.

"Isuse!", promrmlijao je Henry-Hank, "svijet je umotan u dva zilijuna, sto bilijuna i devedeset devet milijuna jutara zraka! Na koju to *ral* misli Pip?"

"Ja mislim..." dahnuo je Pipkin.

Ali tada je u vis prasnuo čitav snop metli, plešući kazačok, poput tkalačkih čunaka od kukuruznih klipova, ili drvenoga plota što ga je najednom zahvatilo nekakvo ludilo ili groznica, i prepriječio mu put.

Oblak s veličajnim licem zloduha samo je zinuo. I progutao Pipkina, s metlom i sa svime, a onda čvrsto zatvorio svoje pare i zabrujao od teško probavljiva Pipkina.

"Udari ga nogama, Pipkine, da te mora pustiti! Skači mu po želucu!" izletio je netko s pametnim savjetom.

Ali se ništa nije ritnulo i tako je oblak, zasićen, zaplovio od Zaljeva vječnosti prema Zori konačnosti, preživajući svoju večeru u obliku dražesnog dečkića.

"Da se nađemo u zraku?" frknuo je Tom. "Blagi Bože, grozna li putokaza prema ničemu."

"Pogledajte još groznije putokaze!" rekao je Grobolijes, i prošao mimo njih na metli što je nalikovala mokroj i ljutoj mački u ulozi krpe za brisanje poda. "Hoćete vidjeti vještice, dječaci? Babuskare, coprnice, čarobnice, crne magičarke, demone, vragove? I bit će, u gomilama, u hrpama, dječaci. Otvorite četvere oči."

I doista, ispod njih, diljem čitave Evrope, kroz Francusku i Njemačku i Španjolsku, na noćnim su cestama odista bile hrpe i gomile i povorke čudnih grešnica, i sve su tekle prema sjeveru, bježeći od Južnoga mora.

"To je to! Poskoči, potrči! Ovuda, prema noći. Ovuda, prema tami!" Grobolijes se obrušio nisko, i zavikao nad gomilom poput vojskovođe što predvodi vrsnu, opaku vojsku. "Brže, skrivaj se! Lezi. Pričekajte nekoliko stoljeća!"

"Da se skrijemo od čega?" upitao se Tom.

"Dolaze kršćani!" zaklicali su glasovi ispod njih, na cestama. I to je bio odgovor.

Tom je žmirnuo, i zalebdio iznad njih, i promotrio.

I sa svih su se cesta strčale svjetine i zastale same na seljačkim imanjima, na križanjima, na žitnim poljima, u gradićima. Starci.

Starice. Bezubi i bijesni, kričeći na nebo s kojega su se sunovraćivale metle.

"Pa mislim", rekao je Henry-Hank, zapanjen. "Pa to su vještice i vješci!"

"Kemijski mi očisti dušu, i onda je još ostavi da se suši, dječache, ako nisi u pravu", suglasio se Grobolijes.

"Eno vještica gdje preskaču vatru", rekao je J.J. "A tamo miješaju kotlove!" rekao je Tom.

"A tamo crtaju znakove po prahu!" rekao je Ralph. "Jesu li one stvarne? Hoću reći, oduvijek sam mislio..."

"Stvarne?" Grobolijes, duboko uvrijeđen, zamalo je pao sa svoje raščerupane metle. "Svih ti riba i bogova, mladiću, ovdje svako selo ima svoju kućnu vješticu. U svakom se gradu krije poneki stari grčki poganski žrec, poneki rimski štovalac sićušnih bogova, koji luta cestama, skriva se u kanalima i zavlači u špilje da izbjegne kršćanima! U svakom zaseoku, dječache, na svakom žgoljavom imanju, skrivaju se stare religije. Vidio si kako su druide sasjekli i posjekli, ha? Oni su se skrivali pred Rimljanima. A sada Rimljani, koji su kršćanima hranili lavove, i sami bježe tražeći skrovište. I tako svi zezantski kultovi, svih boja i perja, migolje u pokušaju da opstanu. Vidite ih kako bježe, dječaci!"

Što je bila istina.

Čitavom su Evropom gorjele vatre. Na svakom križanju i kraj svakoga stoga tamni su likovi u oganj bacali mačke. Kotlovi su kuhali. Stare su vještice klele. Psi su se igrali s užarenim ugljevljem.

"Vještice, vještice, vještice posvuda", rekao je Tom zapanjeno. "Nikad nisam mislio da ih je bilo toliko!"

"Na tone i vagone, Tom. Evropa je bila preplavljena kao da su se otvorile ustave. Vještice pod nogama, pod krevetom, po podrumima i tavanima."

"Ljudi, ljudi moji", rekao je Henry-Hank, gizdeći se u svom vještičjem kostimu. "Prave vještice! Mogu li one razgovarati s mrtvima?"

"Ne", odgovorio je Grobolijes.

"Uzjašiti vruga?"

"Ne."

"Čuvati demone u stožerima vrata i natjerati ih da uz ciku iz njih pobjegnu u ponoć?"

"Ne."

"Jahati na metli?"

"Ni slučajno."

"Urokom ljude natjerati na kihanje?"

"Žao mi je."

"Ubijati ljude zabijanjem pribadača u lutke?"

"Ne."

"No, krampusu ti, što one onda *mogu*?"

"Ništa."

"Ništa!" uskliknuše svi dječaci, skoro uvrijeđeno.

"O, ali one su *vjerovale* da to mogu, dječaci!"

Grobolijes je poveo svoju ekipu na metli preko seoskih imanja na kojima su vještice ubacivale žabe u kotlove i nogama gazile krastače i šmrkale sprašene mumije i veselo poskakivale i kokodakale.

"Ali, počekaj malo, i promisli. Što zapravo znači riječ 'vještica'?"

"Mislim..." odgovorio je Tom i našao se u ćorsokaku.

"Ona koja je vješta", nastavio je Grobolijes. "Inteligentna. Eto što to znači. Ona koja zna. I tako je svaki muškarac, ili žena, s bar pola mozga i sklon učenju, morao o tome bar malo razmisliti, ne? I tako su svakoga tko je bio prepаметan, i tko nije pazio, prozvali..."

"Vješticom!" rekoše svi u glas.

"I neki su se od tih pametnih, sklonih vještinama, pretvarali da se razumiju u magiju, ili su pak sanjali da su bili s duhovima i mrtvim šarlatanima ili mumijama što su hodale svijetom. A ako bi njihovi neprijatelji najednom slučajno umrli, oni bi to pripisali sebi u zaslugu. Voljeli su zamišljati da posjeduju moć, ali nisu imali baš nikakvu, dječaci moji, i to je tužno, ali istinito. Al' poslušajte. Tamo preko brda. Tamo odakle su metle. Eto kamo idu."

Dječaci su poslušali i čuli:

Metlarnica pravi

Metlu što izranja

Na nebu uveče, dok se Mjesec rađa

Tu metlu koja, vještičina kroja,

U visok kreće let

Žanjući travu oluje

Što vrišti i stenje pri zamahu svakom

U oceanu od oblaka, čas tihano, čas glasno..!

Ispod njih, radeći punom parom, tvornica metli za vještice bila je puna gibanja; rezali su se štapovi i povezivali vrbovim prućem, pa bi potom, netom vezane, metle izlijetale kroz dimnjak u jatu iskri. Na krovovima bi na njih skočile coprnice da polete put zvijezda.

Ili je bar tako izgledalo, dok su dječaci gledali, a glasovi pjevali:

Noćni vjetar ćute l' na uzglavlju blagom,

I plešu l', vilene, s mrtvacem i vragom?

Ne!

No vještice se hvastaju baš time!

Pa kontinenti cijeli, kao bene,

"Vješticama" prozvaše nedužne žene!

I zakletve su pale:

Da babe i bebe i djeve sve na ognju spale!

Kroz sela i imanja divljale su svjetine, psujući. Od Lamanchea do sredozemne obale najednom su planule lomače.

U svakomu selu podivljali bijes:

Tisuća deset vještica zlobnih

Na galgama cupka svoj posljednji ples.

U zemlji Germana, i gdje vlada Franak,

Sotonin je svatko nerast, il krmača vrata:

Selo selu krvav skuplja danak.

Divlje svinje, s vješticama prilijepljenim za leđa, kaskale su po crepovima, iz papaka im je sijevala vatra, a iz nosnica frktala para:

Nad Evropom dim od coprnic.

Sudac često na lomaču korača.

A zašto? Iz vica!

Dok ne bi: "Svi smo grešni!

Svi kužni i okaljani!"

Pa onda?

Svima glava pa 'ni!

Nebo se uzburkalo dimom. Na svakom križanju visjele su vještice, a u opernatilj su se tami skupljali gavranovi.

Dječaci su se na nebu čvrsto držali svojih metli, izdrečenih očiju i razjapljenih usta.

"Netko želi biti vještica?" upitao je Grobolijes napokon.

"Ovaj", rekao je Henry-Hank i stresao se u svojim vještičjim prnjama, "n-ne *ja*."

"Nije baš veselo, ha, dječčače?"

"Ne baš."

Na metlama su proletjeli kroz garotinu i dim. I prizemljili na pustoju ulici, na otvorenu trgu, u Parizu.

A metle su im se prevalile, mrtve.

POGLAVLJE 15

"A sad, dječaci, što nam je činiti da ustrašimo strašljivce, preplašimo plašljivce, rastrtarimo trtaroše?" zazvao je Grobolijes iz oblaka. "Što je veće od demona i vještica?"

"Veći bogovi?"

"Veće vještice?"

"Veće crkve?" pokušao je pogoditi Tom Skelton.

"Bog ti pomogao, Tom, u pravi si! Misao raste, da? Tako raste i religija! I još kako. S građevinama tako velikim da bacaju sjene preko čitavoga kraja. Gradi građevine što se vide stotinu milja daleko. Gradi jednu tako veliku i slavnu, da je u njoj i grbavac, koji zvoni zvonima. I sad, dječaci, pomozite mi da je sagradimo opeku po opeku, kontraforu po kontraforu. Sagradimo..."

"Notre Dame!" uskliknulo je osam dječaka.

"A za to imamo i još više razloga zato što..." rekao je Grobolijes. "Slušajte..."

Bong!

Na nebu je zazvonilo zvono.

Bong!

"... upomoć..!" prošaptao je glas kad je zvuk zamro.

Bong!

Dječaci su pogledali i ugledali na Mjesecu nekakve skele, napola zvonik, napola preslicu. Na samom njezinu vrhu visjelo je golemo brončano zvono i tuklo.

A iz toga bi zvona, pri svakom tresku i zveku i zvonu, sitan glas zakričao:

"Upomoć!"

Dječaci su pogledali Grobolijesa. Iz očiju im je planulo pitanje;

Pipkin?

Potražite me u zraku! pomislio je Tom. *I evo ga.*

Iznad njih, obješen naglavce nad Parizom, bio je Pipkin u zvonu, a glava mu je bila jezičac. Ili je to bila samo Pipkinova utvara, njegova sjena, izgubljeni duh, što li već je.

Što će reći da je gore bilo zvono, i kad bi ono odzvonilo sat, da bi taj zvuk proizveo jezičac od krvi i mesa koji bi udario u rub zvona. O zvono bi udarila Pipkinova glava. Bong! I zatim još jednom: Bong!

"Rasut će mu mozak", dahnuo je Henry-Hank.

"Upomoć!" zazvao je Pipkin, sjena u zvonu, duh okovan naglavce da otkucava pune ure i četvrtine.

"Poletite!" kriknuli su dječaci na svoje metle, no metle su ležale mrtve na pariškoj kaldrmi.

"U njima više nema života", rekao je Grobolijes žalostivim glasom. "Soka, krvi, vatre - ničega više nema. No dobro." Protrljao je bradu i istjerao iskre. "Kako da se uspnemo i pomognemo Pipkinu, ako nemamo metli?"

"Poletite *vi*, gospodine Grobolijes."

"A, ne, tako to ne bi išlo. Vi ga morate spasiti, spašavati uvijek i stalno, opet i opet, noćas, sve do velikog spasenja. Čekajte. Ah! Inspiracija. Sagradit ćemo Notre Dame, u redu? Onda molim, u tom je slučaju svakako sagradimo, i to tu! Pa se uspnimo sve do tvrdoglavog sato-objavljivača, jezičca Pipkina! Poskočite, dječaci! Uspnite se ljestvama!"

"*Kakvim ljestvama?*"

"Ovim! Tu! Tu! I tu!"

Opeke se pale na svoje mjesto. Dječaci su poskočili. A kad bi podigli nogu, pa je ispružili, pa spustili, pod njima bi se pojavila nova stepenica, sve kamen po kamen.

Bong! reklo je zvono.

Upomoć! rekao je Pipkin.

Noge što su galopirale kroz prazan zrak lupile bi, zagreble, zakloparale...

Po stepenici. Još jednoj stepenici.

I još jednoj, i još jednoj, što su se uspinjale kroz prazan prostor.

Upomoć! rekao je Pipkin.

Bong! ponovno bi se oglasilo šuplje zvono.

I tako su trčali kroz prazninu, a iza njih je bio Grobolijes, i tjerao ih, i gurao. Trčali su čistim vjetrovitim svjetlom, a opeke i kamenje i žbuka miješali su se poput karata, pa bi se podijelile i skrutnule, i poprimale konačan oblik pod njihovim prstima i petama. Bilo je to kao da trče kroz tortu koja se stvara kameni sloj po kameni sloj, a podivljalo zvono i turobni Pipkin vikali su i preklinjali ih da ne odustanu.

"Naša sjena, evo je!" rekao je Tom.

I doista je sjenu te katedrale, te presjajne Notre Dame, mjesečina bacala preko Francuske i pola Evrope.

"Naprijed, dječaci, sve više; bez stajanja, bez odmora, potecite!"

Bong!

Upomoć!

Trčali su. I počeli padati pri svakom koraku, no stepenice su opet i opet i opet i opet padale na svoja mjesta i spašavale ih, i tako su oni trčali sve više i više, tako da je sjena tornjeva visila preko rijeka i polja, sve dok nije otpuhnula i zadnju vještičju lomaču na križanju. Babuskare, vještice, mudraci, demonski ljubavnici, tisuću milja daleko, gasili su se kao svijeće, bivali otpuhnuti u dim, jauknuli bi i potonuli u zemlju, tražeći zaklon, dok se crkva naginjala, skošena preko nebesa.

"I tako, baš kao što su Rimljani posjekli druidsko drveće i podsjekli i oborili njihova Boga smrti, tako i mi sada, dječaci, bacamo takvu sjenu koja će sve vještice zbaciti s njihovih štula, i natjerati pljesnjive čarobnjake i traljave mage da dadu petama vjetra. Neće više biti malih vještičjih vatrića. Već samo ova velika zapaljena svijeća, Notre Dame. Brže!"

Dječaci su se nasmijali od veselja.

Zato što je i posljednja stepenica pala na svoje mjesto.

Stigli su na vrh, svi zadihani.

Katedrala Notre Dame bila je gotova i sagrađena.

Bong!

Odzvonio je i posljednji tihi sat.

Veliko se brončano zvono streslo.

I ostalo visjeti prazno.

Dječaci su se sagnuli da mu zavire u usta, u špilju usne šupljine.

U njemu nije bilo jezičca koji bi izgledao kao Pipkin.

"Pipkin?" prošaptali su.

"... kin", odvratio je zvono sitnom jekom.

"On je tu negdje. Gore u zraku, potražimo ga gdje je obećao da će biti. A Pipkin ne gazi zadanu riječ", rekao je Grobolijes. "Osvrnite se, dječaci. Lijep rad, ha? Stoljeća teškoga rada obavljena u brzom galopu, mačji kašalj, istina? Ali, ah, ah, osim Pipkina, tu nedostaje još nešto. Što? Pogledajte gore. Osvrnite se uokolo. Dakle?"

Dječaci su se zapiljili. I zbunili se. "Ovaj..."

"Ne izgleda li zgrada, dječaci, nekako ružno? Strašno nedirnuto i neurešeno?"

"Garguji!"

Svi su se okrenuli i pogledali...

Wally Babb, koji se za Noć vještica odjenuo kao garguj. Lice mu se prosinulo od spoznaje.

"Garguji. Tu nema garguja."

"Garguji." Grobolijes je tu riječ izgovorio, pa je zatulio i lijepo rasjekao u remenje svojim gušterskim jezikom. "Garguji. Pa da ih *stavimo*, dječaci?"

"Kako?"

"Pa mislim, trebali bismo ih zviždanjem postaviti na njihovo mjesto. Zviždukom dozovite demone, dječaci, zviždukom dozovite zlude, zatrubite tiho i visoko, da dođu najzvjerskije i najkrvoločnije, očnjacima nazubljene prikaze noći."

Wally Babb je usrkao puna pluća zraka.

"Evo, ja!"

Zazviždao je.

Svi su zazviždali.

A garguji?

Oni su *dotrčali*.

POGLAVLJE 16

Nezaposleni iz čitave ponoćne Evrope promeškoli su se u svome mrtvačkome snu i probudili se. Što će reći da su se sve stare zvijeri, sve stare priče, sve stare noćne more, svi stari raspoređeni demoni i vještice ostavljene na cjedilu stresle na poziv, ustuknule pred zviždukom, zadrhtale na zov, pa u vrtlozima propulzivne prašine zviznule cestama, zalepršale nebesima, poput medvjede sačme prozujale kroz uzdrmane krošnje, pregazile potoke, preplivale rijeke, prostrijelile oblake i stige, stige.

Čime se veli i to da su svi mrtvi kipovi i idoli i polubogovi i napolbogovi Evrope, što su ležali posvuda poput kakva jezivoga snijega, napušteni, u ruinama, na sve ovo samo trepnuli i trznuli se i pojavili se kao daždevnjaci na cestama, kao šišmiši na nebu i divlji psi u makiji. Letjeli su, galopirali, brčkali vodu u niskomu letu.

Izazvavši opće uzbuđenje i prepast i mnogo klepetavih krikova u prstenu dječaka što su se nadvili nad prazninu, a s njima i Grobolijes, dok su svjetine čudnih životinja dolazile sa sjevera, juga, istoka i zapada, da bi ih pred dverima spopala strava u očekivanju zvižduka.

"Da na njih bacimo do bijelog usijano rastaljeno olovo?"

Dječaci su vidjeli Grobolijesov smiješak.

"Krapusa mi, ne", odgovorio je Tom. "To je pred mnogo godina već učinio Quasimodo!"

"No dobro, nema ognjene lave. A da ih dozovemo *zviždukom*?"

I tako su svi zazviždicali.

I tako su, pokorivši se pozivu, te svjetine, ta stada, taj probrani dio, te klapa, te zbirke, te šiznute bujice čudovišta, zvijeri, opačina puštenih s lanca, skiseljenih kreposti, odbačenih svetaca, zalutalih ponosa i prazne pompe, počele dokapavati, uklizavati, usisavati se, rominjati i trčati uspravna čela ravno uz stijenke Notre Dame. U plimi noćne more, u plimnome valu usklika i geganja, preplavili su katedralu, i skorili se na svakome klinču i svakom izbačenom kamenu.

Tako su tu trčale svinje a tamo se pentrale Sotonine koze, dok je neki drugi zid upoznao đavole koji su, sve usput, sami sebe rezbarili u neki drugi lik, odbacivali jedne rogove i puštali da im izrastu drugi,

brijali brade i puštali da im niknu tanki brčići nalik na vriježe i kišne gliste.

Gdjekad bi uz zidove zarepeljao samo roj obrazina i lica pa zauzeo prsobranske visove, roj donesen čitavom legijom slatkovodnih rakova i šepavih jastoga. Onda bi se pojavile glave gorila, pune pohote i zuba. A ondje bi se pojavile ljudske glave s kobasicama u ustima. A iza svega je plesala maska Lude, koju je držao pauk, dobar znalac baleta.

Toliko se toga zbivalo odjednom, da je Tom rekao:

"O, Bože, toliko toga odjednom!"

"A koliko će tek doći, *gledaj*." rekao je Grobolijes.

Jer sad je već Notre Dame bila preplavljena pravom pošasti najraznovrsnijih životinja i paukastih cerova i buljenja i obrazina, a od tamo, gle, zmajeva što nahincavaju djecu i kitova što gutaju Jone i bojnih kola do vrha ograde krcatih mrtvačkim glavama i kostima. Akrobati i pelivani, izobličeni snažnim potezanjem poludemona, razlabavili bi se i padali u čudnim pozama, pa se sledili na krovu.

Sve su to pratile svinje s harfama i krmače s usnim harmonikama i psi što su duhali u gajde, tako da je i sama svirka podupirala čaroliju i vukla nova mnoštva grotesknih nakaza uz zidove, kojima je bilo suđeno ostati zauvijek zarobljenima u kamenim dupljama.

Tu je majmun trzao liru, tamo se praćakala žena ribljega repa. Sad bi iz noći doletjela sfinga, odbacila krila i pretvorila se u ženu i lava, pola jedno, pola drugo, pa se skutrila da odrijema stoljeća u sjeni i melodiji visokih zvona.

"Mislim, tko su *ovi*?" uskliknuo je Tom.

Grobolijes, nadvivši se nad sve to, kratko je otrknuo:

"Mislim, dječaci, to su grijesi! Oni neopisivi. To gmižu crvi savjesti!"

Pogledali su da vide kako gmižu. Gmizali su sasvim solidno.

"A sad", tiho je prošaptao Grobolijes. "Smirite se. Snivajte. Utonite u san."

I sad se to stado čudnih stvorenja triput okrenulo oko sebe, poput opakih pasa, i leglo. Sve su životinje pustile korijenje. Sve su se grimase sledile u kamen. Svi su krikovi zamrli.

Mjesec je zasjenio i osvijetlio garguje Notre Damea. "Tom, ima li u tome kakve logike?"

"Naravno. Svim tim starim bogovima, svim tim starim snovima, svim tim starim morama, svim tim starim slikama s kojima nisu znali što da počnu, besposlenima, mi smo *našli* posao. Mi smo ih *dozvali* ovamo!"

"I ovdje će one ostati stoljećima, istina?"

"Istina!"

Pogledali su preko vijenca.

Na istočnom je kruništu bilo mnoštvo životinja. Gomila grijeha na zapadnom.

Čitav zapuh noćnih mora na jugu.

A na sjeveru krasna vreva neimenovanih poroka i zanemarenih vrлина.

"Ja", rekao je Tom, ponosan na noćno djelo, "ne bih imao ništa protiv toga da tu i *živim*."

Vjetar je zapjevušio u ustima životinja. Očnjaci su zapištali i zazviždali:

"Hvala najljepša."

POGLAVLJE 17

"Jehosophat", rekao je Tom Skelton, stojeći na kruništu. "Zviždanjem smo ovamo dovabili sve kamene grifone i demone. A Pipkin se opet izgubio. Pa sam mislio, zašto ne možemo dovabiti i njega?"

Grobolijes se nasmijao tako da mu je pelerina prasnula na noćnom vjetru a u koži mu zazveketale kosti.

"Dječaci! Samo se osvrnite! On je još *tu*."

"Gdje?"

"Tu", zatužio je sitni daleki glasić.

Dječaci su istegnuli kičme zureći preko kruništa, pa zaškljocali vratovima zureći u visine.

"Potražite i nađite, mladići, igra skrivača!"

No čak i u tom traganju nisu se mogli oprijeti tome da još jednom uživaju u vrtložnim škriļjcima katedrale što je bila sva opšivena jezmom i profinjeno odvratna zbog svih tih zarobljenih zvijeri.

Gdje je, među svim tim kreaturama iz crnih morskih dubina, sa škrigama rastvorenima poput usta što teže vječnom udahu i uzdahu, bio Pipkin? Gdje između svih tih ljupko isklesanih nakaza izrezanih iz žučnih kamenaca noćnih skrivala i čudovišta što su ih izradile pukotine drevnih potresa, izbljuvali podivljali vulkani, da bi se ohladili u stravu i delirij?

"Amo", zajaukao je ponovno sitan, poznati glasić.

I daleko dolje na vijencu, na pola puta do tla, dječacima se, kad su priškiljili, pričinilo da vide lijepo okruglo anđeosko-vražićko lišće poznatoga oka, poznatoga nosa, prijaznih i poznatih usta.

"Pipkin!"

Uz viku, stuštiše se stubištem, pa mračnim prolazima, dok ne stigoše do vijenca. Daleko od njih, u vjetrovitu zraku, nad doista vrlo uskom stazicom, stajalo je sitno lice, ljupko sred tolike rugobe.

Tom je krenuo prvi, raširenih ruku i prilijepljen uza zid, ne gledajući dolje. Za njim je pošao Ralph. Potom su, jedan po jedan, sitnim korakom krenuli i ostali.

"Pazi, Tom, nemoj pasti."

"Neću pasti. Evo Pipa."

A tu je i bio.

Stajali su u liniji, ravno ispod izbačene kamene maske, poprsja, glave garguja, pa podigli pogled u taj silno profinjeni profil, u taj sjajni tupasti nos, u taj golobradi obraz, tu spletenu kapu mramorne kose.

Pipkin.

"Pip, svih ti suza, što ćeš ti tu?" zazvao ga je Tom. Pip nije odgovorio.

Usta su mu bila isklesana od kamena.

"Aj, to je samo kamen", rekao je Ralph. "Samo garguj što su ga još davno isklesali, i koji samo *izgleda* kao Pipkin."

"Ne, čuo sam ga kako *viče*."

"Ali kako..."

No onda im je odgovor donio vjetar.

Zapuhao je oko visokih uglova Notre Dame. Zafrulio im je u uši i zadiplo kroz razjapljena usta garguja.

"Ahhhh..." prošaptao je Pipkinov glas. Njima se na šijama naježila koža. "Oooooo", promrmljala su kamena usta.

"Poslušajte. To je tu!" rekao je Ralph uzbuđeno.

"Daj šuti!" usklinuo je Tom. "Pip? Kad sljedeći put puhne, reci nam kako da ti pomognemo? Što te *dovelo* ovamo? Kako da te skinemo?"

Tišina. Dječaci su se prilijepili za kamenu liticu velike katedrale.

A onda je srknuo još jedan zapuh vjetra, isisao im dah i zviznuo kroz dječakove, iz kamena isklesane zube.

"Jedno..." rekao je Pipov glas.

"... pitanje", ponovno je prošaptao Pipov glas nakon kratke stanke. Tišina. Zatim još malo vjetra.

"Po..."

Dječaci su počekali. "...jedno."

"Jedno pitanje po jedno!" preveo je Tom.

Dječaci su zahukali od smijeha. Bio je to pravi Pip.

"U redu." Tom je skupio pljuvačku. "Što radiš tu gore?"

Vjetar je tužno puhnuo, i glas je progovorio kao iz dubokog i starog zdenca.

"Bio... sam na toliko... mjesta... za samo... nekoliko... sati."

Dječaci su čekali i škrgutali zubima.

"Govori, Pipkine!"

Vjetar se vratio da zatuži u otvorenim kamenim ustima.

A onda je vjetar zamro.

I počela kiša.

No to je bilo najbolje od svega. Jer su hladne kišne kapi potekle u Pipkinove kamene uši i zatim kroz nos, da bi poput vodoskoka izbile iz mramornih usta, tako da je počeo izgovarati slogove tekućim nekim jezikom, bistre i hladne riječi od kišnice:

"Hej... ovo je bolje!"

Briznuo je maglu, pa zaškropio hitrom kišicom:

"Trebali ste proći što i ja! Bogovi! Pokopaše me kao mumiju! Zatočiše u psu!"

"Mi smo slutili, Pipkine, da si to ti!"

"A sad tu", rekla je kiša u uhu, kiša u nosu, kiša što se bistro cijedila iz mramornih usta. "Majko, ljudi, čudno, ludo, biti u kamenu sa svim tim vragovima i demonima kao pajdašima! A za deset minuta, tko zna gdje ću biti? Još više? Ili zakopan u dubinu!"

"Gdje to, Pipkine?"

Dječaci su se trznuli. Kiša je naletjela i lupila ih takvom žestinom da su zamalo izgubili ravnotežu i popadali s vijenca.

"Jesi ti mrtav, Pipkine?"

"Ne, ne još", rekla je studena kiša u njegovim ustima. "Dio je mene u bolnici daleko od kuće, a dio u tom starom egipatskom grobu. Dio mene u engleskoj travi. Dio mene ovdje. Dio mene na još goremu mjestu..."

"Gdje to?"

"To ne znam, ja, o Bože, jedan čas pucam od smijeha, drugi umirem od straha. Ali sada, ovoga časa, mislim da znam, umirem od straha. Pomozite mi, ljudi. Pomozite mi, o, *preklinjem vas!*"

Iz očiju mu je potekla kiša kao suze.

Dječaci su ispružili ruke i htjeli dotaći Pipkinovu bradu, učiniti sve što mogu. No prije no što su u tome uspjeli...

Iz neba je tresnuo grom.

I bljesnuo bijelo i modro.

Čitava se katedrala zatresla. Dječaci su se morali uhvatiti za demonske rogove i anđeoska krila s obje strane, da ih ne zbaci s vijenca.

Grom i dim. I silna lomljava stijanja i kamenja.

Pipkinova je lica nestalo. Srušeno udarcem groma, sad je propadalo kroz prazan prostor i na koncu se smrskalo o tlo pod njihovim nogama.

"Pipkin!"

Ali dolje, pred portalom katedrale, kamenje se pretvorilo u kremene iskre, što su otjecale od njih, i sitan prah garguja. Nos, brada, kamena usna, tvrd obraz, jasno oko, isklesano fino uho, sve, sve je bilo otjerano bičem vjetra kao okresina i prašina šrapnela. Ugledali su nešto poput špiritnoga dima, cvijet barutne eksplozije nošen vjetrom na jugozapad.

"Meksiko..." Tu je riječ izgovorio Grobolijes, jedan od svega nekoliko ljudi na svijetu koji su je znali valjano izgovoriti.

"Meksiko?" upitao je Tom.

"To je večeras zadnje veliko putovanje", odgovorio je Grobolijes, polako to izgovarajući, uživajući u svakom slogu. "Zviždite, dječaci, kričite kao tigrovi, vrištite poput pantera, urlajte poput mesoždera!"

"Da kričimo, vrištimo, urlamo?"

"Skrpите ponovno, mladići, zmaja, Zmaja jeseni. Ponovno mu nalijepite očajne i divlje oči i krvave čaporke. Viknite vjetru da se sve to ponovno zašije, i ponese nas visoko i daleko i dugo. Njačite, dječaci, cvilite, trubite, vičite!"

Dječaci su oklijevali. Grobolijes je potrčao vijencem kao netko tko lupa po drvenom plotu. Svakog je dječaka udario laktom i koljenom.

Dječaci su popadali, i svaki je, propadajući, ispustio svojstveni krik, vrisak ili jecaj. Dok su se tako prevrtali, propadajući kroz studenu prazninu, osjetili su kako se pod njima vije rep ubilačkoga pauna, sazdan od zakrvavljenih očiju. Izronilo je deset tisuća plamenih očiju.

Jesenski zmaj, svježe sastavljen, dolebdio je najednom iza vjetrovita ugla garguja, i zaustavio njihov pad. Dohvatili su ga, uhvatili se za rub, za brid, za prečke, za čegrtave činele papira, za komadiće i krpice i krhotine starih lavovskih usta, iz kojih je bazdilo po mesu, i tigrov želudac pun usirene krvi.

Grobolijes je poskočio i dohvatio ga. Ovaj je put on bio rep. Jesenski je zmaj lebdio, čekajući, s osam dječaka na toj dasci za surfanje sazdanom od očiju i zuba. Grobolijes je naćulio uši.

Stotine milja daleko, irskim su cestama trčali prosjaci, na smrt izgladnjeli, i išli od vrata do vrata, Proseći hranu. Njihovi su se krici

dizali u noć.

Oslušnuo je i Fred Fryer, u svom prosjačkom ruhu.

"Idemo tamo! Daj da poletimo tamo!"

"Ne. Nemamo vremena. Poslušajte!"

Tisuće milja daleko, začulo se tiho kuckanje i čekićanje drvotočaca, tik-takanje u noći.

"Majstori ljesari u Meksiku." Grobolijes se nasmiješio. "Na ulicama s dugim sanducima i čavlima i malim čekićima, kuckaju, kuckaju."

"Pipkin?" prošaptali su dječaci.

"Čujemo", odgovorio je Grobolijes. "I u Meksiko, *idemo*."

Jesenji ih je zmaj u prasku ponio, nošen tisuću stopa širokim plimnim valom vjetra.

Garguji pak, fruleći kamenim nosnicama, zijevajući mramornim usnama, poslužili su se istim vjetrom da im odjadikuju zbogom.

POGLAVLJE 18

Visjeli su nad Meksikom.

Visjeli su nad otokom u onom jezeru u Meksiku.

Čuli su lavež pasa u noći duboko ispod sebe. Ugledali su nekoliko brodica u mjesečinom obasjanom jezeru, kako se gibaju poput vodenih kukaca. Čuli su svirku gitare i muški glas kako pjeva tužno i visoko.

Mnogo, mnogo dalje, preko mračnih granica zemlje, u Sjedinjenim Državama, čopori djece i rulje pasa trčali su i smijali se, lajali, i kucali idući od vrata do vrata, ruku punih slatkih vrećica s blagom, poludjeli od veselja u Noći vještica.

"Ali tu..." prošaptao je Tom.

"Tu što?" upitao je Grobolijes, lebdeći mu s boka.

"Mislim, zašto tu..."

"I kroz čitavu Južnu Ameriku..."

"Da, južno. Ovdje i prema jugu. Sva groblja. Sva su groblja..."

... *puna svijeća*, pomislio je Tom. Tisuću svijeća na ovome groblju, a stotinu na onom, deset tisuća treperavih svjetalaca na stotinu milja, i tako još pet tisuća milja sve do samoga vrha Argentine.

"Zar tako oni slave..."

"*El Dia de los Muertos*. Koliko imaš iz španjolskog, Tome?"

"Dan mrtvih?"

"*Caramba, sí*. Zmaju, razloži se!"

Zmaj se sunovratio, pa se razletio po posljednji put. Dječaci su popadali po kamenitoj obali tihoga jezera. Nad vodom su se vukle magle.

Daleko na drugoj strani jezera ugledali su neosvijetljeno groblje. Na njemu još nisu gorjele svijeće.

A onda je iz magle izronila ladva, iz debla izdubljen čamac, i krenuo prema njima nečujno i bez vesala, kao da ga je preko jezera prenijela plima.

Na jednom je njegovu kraju nepomično stajao visok lik, uvijen u sivu plahtu.

Ladva je meko lupnula o travnatu obalu.

Dječaci su zinuli. Jer, koliko su mogli razabrati, kapuljača je zakukuljenoga neznanca skrivala samo tamu.

"Gospodine... gospodine Grobolijes?"

Znali su da je to sigurno on.

No on nije odgovorio ništa. Ispod kukuljice je bljesnula samo najslabašnja krijesnica smiješka. A koščata im je ruka dala znak.

Dječaci su se sunovratili u čamac.

"Pst!" prošaptao je glas iz prazne kukuljice.

Lik je ponovno dao znak i onda su, dotaknuti vjetrom, poletjeli poneseni preko tamnih voda pod noćnim nebom ispunjenim milijardom još neviđenih plamenova zvijezda.

Daleko od njih, s mračnog otoka, dopiralo je sitno bockanje gitarske svirke.

Na groblju je bila upaljena tek jedna svijeća.

Netko je negdje puhao u sviralu, proizvodeći milozvučan ton.

Među spomenicima se upalila još jedna svijeća.

Netko je zapjevao jedincatu riječ pjesme.

Zapaljena je šibica svojim dodirom probudila u život i treću svijeću. I što se ladva brže gibala, čulo se sve više zvukova gitare, i sve se više svijeća palilo među humcima kamenitih brda. Buknulo je deset, stotinu, tisuću svijeća, sve dok se nije učinilo kao da je s neba pala velika Andromedina maglica, i da se sad nagnula da se odmori tu, usred skoro ponoćnog Meksika.

Ladva je lupila u obalu. Dječaci su, zatečeni, popadali iz čamca. Hitro su se okrenuli, no Grobolijes je već bio nestao. U čamcu je ostao tek njegov prazni povoj.

Gitara je zvala njih. Glas je pjevao njima.

Cesta nalik na rijeku bijelih obluka i bijeloga stijena vodila je kroz grad nalik na groblje, sve do groblja koje je izgledalo — kao *grad*.

Jer u tom gradu nije bilo ljudi.

Dječaci su stigli do niskoga grobljanskoga zida i potom do goleme čipke željeznih vrata. Uхватili su se za željezne šipke i zapiljili se unutra.

"Pa mislim", zinuo je Tom. "Nikad nisam vidio ništa ni slično tome!"

Jer su sad shvatili zašto je grad bio prazan.

Zato što je groblje bilo puno.

Kraj svakog je groba klečala žena i na kamen, u uzorak, slagala gardenije ili azaleje ili neven.

Kraj svakog je groba klečala kći i palila ili novu svijeću, ili onu koju je netom utrnuo vjetar.

Kraj svakog je groba bio tihi dječak sa sjajnim crnim očima, te u jednoj ruci držao malu pogrebnu povorku, napravljenu od papir-mašea, nalijepljena na šindru, a u drugoj mrtvačku glavu od papir-mašea koja je zveketala rižom i orasima u svojoj unutrašnjosti.

"Vidi", prošaptao je Tora.

Pred njima su bile stotine grobova. I stotine žena. I stotine kćeri. I stotine sinova. I stotine i stotine i stotine i tisuće svijeća. Čitavo je groblje bilo samo jedan roj blistavih svijeća, i kao da su se sve krijesnice svijeta sjatile tu, na velikom kongresu, da se spuste na kamen i svojim plamenom obasjaju smeđa lica i crne oči i crnu kosu.

"Ljudi", rekao je Tom, napol sebi u bradu, "mi kod kuće nikad ne idemo na groblje, osim možda na Spomendan, jednom godišnje, a i tada usred bijela dana, po žarkome suncu, bez zezanja. A ovo, ovo je — zezanje!"

"Sigurno!" povikali su šaptom svi odreda. "Meksički je Dan vještica bolji od našeg!"

Rekao je to zato što su na svim grobovima bili tanjuri puni kolačića koji su izgledali kao svećenici na pogrebu, kosturi ili duhovi, i čekali da ih grickaju — živi ljudi? Ili možda duhovi koji bi mogli svratiti nekako pred zoru, gladni i snuždeni? To nitko nije znao. To nitko nije rekao.

A onda su svi dječaci na groblju, što su stajali kraj sestara i majki, spustili na grob minijaturnu pogrebnu povorku. I vidjeli su kako u svakom sićušnom drvenom lijesu, što bi ga stavili pred sićušni oltar sa sitnim svijećama, leži sićušan čovjek od marcipana. A oko sitnog su lijesa stajali sitni ministranti s glavom od kikirikija, i s očima nabojanim na njihovu ljusku. A pred oltarima su stajali svećenici s glavom od lješnjaka i trbuhom od oraha. A na oltaru je bila fotografija čovjeka u lijesu, čovjeka koji je nekoć bio stvarna osoba, a sad samo uspomena.

"Sve bolje i bolje", prošaptao je Ralph.

"Cuevos", zapjevao je daleki glas s padine brda.

Iz groblja su mu glasovi poput jeke vratili pjesmu.

Naslonjeni na grobljansku ogradu, neki s gitarama i bocama u rukama, stajali su seoski muškarci.

"*Cuevos de los Muertos...*" zapjevao je daleki glas.

"*Cuevos de los Muertos...*" zapjevali su muškarci u sjeni unutar grobljanskoga zida.

"Lubanje", preveo je Tom. "Lubanje mrtvacu."

"Lubanje, slatke lubanje od šećerleme, slatke lubanje od marcipana, lubanje mrtvih", zapjevao je glas, primičući se sve bliže.

A niz padinu, meko gazeći kroz sjenu, stigao je grbavi prodavač lubanja.

"Ne, nije grbav..." rekao je Tom u pol glasa.

"Na leđima mu je čitavo breme *lubanja*", uskliknuo je Ralph.

"Slatke lubanje, slatke bijele lubanje od kristalnog šećera", pjevao je prodavač, a lice mu je bilo skriveno pod golemim sombrerom. Ali taj glas, što je tako slađano diplo, bio je Grobolijesov.

Preko ramena mu je bio prebačen bambusov štap, a s njega su visjele crne trake s desecima i tucetima šećernih lubanja velikih kao njihove glave. I na svakoj je glavi nešto pisalo.

"Imena! Imena!" zapjevao je stari prodavač. "Reci mi kako se zoveš, i ja ću ti dati tvoju lubanju!"

"Tom", odgovorio je Tom.

Starac je otrgnuo lubanju. Na njoj je, golemim slovima, pisalo:

TOM.

Tom je dohvatio svoje ime, svoju vlastitu jestivu lubanju, i uzeo je među prste.

"Ralph."

I bi mu bačena lubanja s natpisom RALPH. Ralph ju je dohvatio i nasmijao se.

Brzo se igrajući, koščata je ruka stala trzajem izvlačiti bijele lubanje jednu za drugom, i mazno ih bacati kroz studeni zrak:

HENRY-HANK! FRED! GEORGE! HACKLES! J.J.! WALLY!

Dječaci su, bombardirani, stali cičati, udarani vlastitim lubanjama i vlastitim gordim imenima, upisanima zapečenim šećerom na bijelim čelima. Pohvatali su, i pritom zamalo ispustili te presjajne bombe.

I sad su stajali, širom razjapljenih usta, i zurili u sladorne mrtvačke slatkiše u gumastim rukama.

A iz groblja, vrlo visok muški sopran, najednom je zapjevao:

Roberto... Maria... Conchita... Tomas.

Calavera, Calavera, slatkih kosti šećerlema!

Lubanja snijelna tvoje ime nosi.

Požuri, požuri, još malo pa nema.

Kupi s bijele piramide

Dignute na trgu! Kupi i jedi!

Jedi ime svoje! Da se slina cijedi!

Dječaci su podigli slatke lubanje na prste.

Zagrizi T i O i M, Tome!

Žvakni H, progutaj A,

probavi N, zagrcni se na K.

Hank!

Na usta im je došla slina. No možda je to što drže u ruci *otrovno?*

Pogoditi nećeš! Radost kakva! I kakva sreća!

Večerajte tmine, i blagujte noć! Zagrizite bodro!

I slast će vam doć! Ližite, grizite, tu glavu od bombona!

Dječaci su već svojim slatkim kandiranim imenima dotakli usta, kad najednom...

"Ole!"

Dotrčala je gomila meksičkih dječaka, pa stala izvikivati svoja imena i grabiti lubanje.

"Tomas!"

I sad je Tom vidio kako Tomas bježi sa svojom imenovanom lubanjom.

"Hej", rekao je Tom. "Pa taj mi je nekako... *sličan.*"

"Doista?" upitao je prodavač lubanja.

"Enrique!" uzviknuo je mali Indijanac i dohvatio lubanju Henryja-Halata.

I sjurio se nizbrdo.

"A ovaj izgleda kao *ja.*" rekao je Henry-Hank.

"I jest", odgovorio je Grobolijes. "Brzo, dječaci, vidite što su nakanili. Držite svoje premile kranije i *kreći!*"

Dječaci su skočili.

Jer je baš u tom trenutku u gradu ispod njih nasred ulice nešto grunulo. Potom je uslijedila još jedna eksplozija, pa još jedna. Vatromet.

Dječaci su bacili posljednji pogled na cvijeće, na grobove, na kolače, poslastice i lubanje na grobovima, na minijaturne sprovode s minijaturnim leševima i lijesovima, na svijeće, pogurene žene,

samotne dječake, djevojke, muškarce, a onda su se poput vihora, eksplozivno stušili nizbrdo prema žabicama.

Na glavni su trg Tom i Ralph i svi ostali zakrabuljeni dječaci dotrčali bez daha. A onda stali kao ukopani i zaplesali, kad su im oko nogu počele praštati tisuće žabica. Svjetla su gorjela. Najednom su se svi dućani otvorili.

A Tomas i Jose Juan i Enrique uz krikove su palili i bacali žabice. "Hej, Tom, to je od *mene*, Tomasa!"

Tom je opazio kako na licu divljega dječaka svjetlucaju njegove oči. "Hej, Henry, to je od Enriquea! Bum!"

"J.J., ovo je — brum! Od Jose Juana!"

"O, ovo je najljepša od svih Noći vještica!" rekao je Tom. A tako je i bilo.

Zato što se još nikad za njihovih divljih putovanja nije zbivalo toliko toga što se moglo vidjeti, onjušiti, dotaći.

U svakoj uličici, na svakom prozoru i u svakim vratima bile su gomile šećernih glava s lijepim imenima.

A iz svake je uličice dopirao tuc-tuc, nalik na šumove drvotočca, lijesara što su zabijali čavle, čekićali, i lupali po poklopcima lijesova kao po drvenim bubnjevima u noći.

Na svakom su uglu bili snopovi novina, i na njima slike gradonačelnika na čijem je tijelu bio nabojan kostur, i predsjednika države s tijelom od kostiju, ili najljupkijih djevojaka odjenutih u ksilofon, po kojem je, tuckajuči ih po tonskim rebrima, Smrt svirala svoju melodiju.

"*Calavera, Calavera, Calavera...*" zaplovila je pjesma niz padinu. "Pogledajte političare zakopane u vijestima. POČIVALI U MIRU pod njihovim imenima. To je cijena slave!

Kostura gle 'te, što žonglira,

Onaj onom stoji na ramenu!

Propovjedi drže, loptaju se, hrvu!

Onaj trči, dubi na tjemenu,

Onaj skače, a onaj se ruši.

Sanjaste li ikad da smrt silna može

Tako sitno da se sva sparuš?

I pjesma je govorila pravo. Gdje god bi dječaci pogledali, bili su minijturni akrobati, artisti na trapezu, košarkaši, svećenici, žongleri,

pelivani, no sve su to bili kosturi, sve koščato rame do koščatoga ramena, sve ruka do ruke, i dovoljno maleni da ih poneseš među prstima.

A tamo, u prozoru, bio je čitav mikroskopski džezistički sastav, s kosturom za trubom i kosturom za bubnjem i kosturom što je svirao saksofon ne veći od jušne žlice, i kostur-dirigent s jarkom kapom na glavi i palicom u ruci, a iz sićušnih se rogova izlijevala sićušna svirka.

Dječaci još nikad nisu vidjeli toliko — kostiju!

"Kosti!" nasmijali su se svi odreda. "O, kako *krasne* kosti!"

Pjesma je počela zamirati:

Crni praznik primite na dlan.

Grizite, jedite, sretni što ste živi!

Iz mračnog tunela El Dio de Muerte

Izidište, sretni, sretni, izidište u dan!

Calavera... Calavera...

Novine, obrubljene crnim, raznosio je vjetar kao bijele sprovode. Meksički dječaci potrčali su uzbrdo svojim obiteljima.

"O, čudnog li neobičnog čuda", prošaptao je Tom.

"Što?" upitao je Ralph koji je stajao do njega.

"Gore u Illinoisu, mi smo već i zaboravili o čemu je tu zapravo riječ. Hoću reći, pokojnici, gore kod nas, u našem gradu, večeras, krampusa ti, sasvim smo ih zaboravili. Nitko ih se ne sjeća. Nikog nije briga. Nitko ne odlazi malo posjediti i popričati s njima. Ljudi, koja samotinja. I žalotinja. Ali ovdje — mislim, strah. I veselo je i tužno. Tu dolje, na gradskom trgu, tu su žabice i kosturi-igračke, a gore, na tom groblju, sad su svi ti mrtvi Meksikanci, i njihove obitelji koje ih obilaze, i cvijeće i svijeće i pjevanje i slatkiši. Hoću reći, to je skoro kao na Dan zahvalnosti, ha? I svi sjedaju za večeru, a samo polovica može jesti, no vrlo važno, oni su *tu*. To je kao kad se na seansi s prijateljima držimo za ruke, ali nekih više nema. O, krampusa ti, Ralph."

"Aha", rekao je Ralph i kimnuo mu iza maske. "Krampusa ti."

"A vidi, o, vidi tamo", rekao je J.J.

Dječaci su pogledali.

Na vrhu hrpe cijelih šećernih lubanja stajala je jedna na kojoj je bilo napisano ime PIPKIN.

Pipkinova slatka lubanja ali — nigdje u svoj toj eksploziji i plesu kostiju i među lubanjama u letu od Pipa ni truna prašine, ni jednoga cvileža ni sjene.

Toliko su se već bili navikli da Pip iskače kao fantastično iznenađenje, iz zidova Notre Dame, ili obremenjen zlatnim sarkofagom, da su već počeli očekivati da će, poput kakvoga vražića iz kutije, iskočiti iz humka sladornih lubanja, zalepršati im plahtom u lice i zakričati tužbalicu.

Ali ne. Najednom Pipa niotkuda. Nikakvoga Pipa nigdje. A možda ga nikad više neće ni biti.

Dječaci su se stresli. Studeni je vjetar dopuhnuo maglu s jezera.

POGLAVLJE 19

Mračnom noćnom ulicom, iza ugla, došla je žena, a na plećima joj je bila dvostruka košarica shrpanoga drvenog ugljena, rasplamsalog. S tih hrpa ružičastog zažarenog ugljevlja vjetar je raznosio i odnosio krijesnice iskara. Gdje god bi bosa prošla, ostavljala bi trag sitnih iskara u zamiranju. Bez riječi, vukući noge, obišla je još jedan ugao, zašla u još jednu uličicu, nestala.

Iza nje je došao muškarac, noseći na glavi, lagano, lagano, mali lijes. Bio je to sanduk od nebojana bijelog drveta i zakovan čavlina. Sa strane su mu i na vrhu bile prikačene jeftine srebrene rozete, u kućnoj radinosti napravljeno svileno i papirno cvijeće.

A u sanduku je bio...

Kad je mimo njih prošla ta dvočlana pogrebna povorka, dječaci su se samo zapiljili. *Dvoje*, pomislio je Tom. Muškarac i sanduk, da, i ono što je u tom sanduku.

Muškarac, lica svečano ozbiljna, i balansirajući lijes na tjemenu, uspravno je unišao u obližnju crkvu.

"Je li..." zamucio je Tom. "Je li to opet Pip, ovaj put u sanduku?"

"A što ti misliš, mladiću?" upitao je Grobolijes.

"Ne znam", uskliknuo je Tom. "Znam samo da mi je dosta. Ova noć već predugo traje. Vidio sam i previše toga. I sad znam sve, bogovi, sve!"

"Jest!" rekli su svi odreda, pa se skutrili jedan uz drugoga, obuzeti drhtavicom.

"A morali bismo se i vratiti kući, nije li tako? I što je s Pipkinom, gdje je on? Je li živ ili mrtav? Možemo li ga spasiti? Je li s njim gotovo? Jesmo li zakasnili? Što da činimo?"

"Da, što!" uskliknuli su svi odreda, i isto je pitanje prasnulo i izletjelo iz njihovih usta i izlilo se iz njihovih očiju, kao iz dubokoga zdenca. Svi su dohvatili Grobolijesa, kao da žele iz njega istisnuti odgovor, istjerati ga laktovima.

"Što da radimo?"

"Da spasite Pipkina? Ovo je zadnje. Pogledajte ono drvo!"

S drveta se ljuljuškalo desetak piđata (Ovješeni oslikani zemljani lonci, puni slatkiša i darova, koje djeca s povezima na očima pokušavaju razbiti štapovima. Tradicionalna meksička božićna igra.

op.prev.), kakve se vješaju na Noć vještica; bili su to vragovi, utvare, vještice, i sve se to zibalo na vjetru.

"Razbijte svoje piđate, dječaci!"

U šake im je turio štapove.

"Udri!"

Zakričali su i lupili. Piđate su eksplodirale.

Iz piđate u obliku kostura, potekao je pravi pljusak kostura lišća. Oni su se kao roj oborili na Toma. Vjetar je otpuhao kosture, lišće, i Toma.

A iz piđate mumije ispale su stotine krhkih egipatskih mumija koje su pojurile u nebo, odnoseći sa sobom i Ralpa.

I tako su svi dječaci lupili, i razbili, i ispustili male usplesale slike samoga sebe, ne veće od vinske mušice, tako da su vragovi, vještice, duhovi zakričali i pograbili sve dječake i svo lišće i krenuli prekobicavajući se preko neba, ispraćeni Grobolijesovim smijehom.

I rikošetirali u zadnjim uličicama gradića. I lučili se i poskakivali poput kamenih pločica preko jezerskih voda...

... i prizemljili, prevrćući se, u rusvaju koljena i lakata na još daljem brežuljku. Zatim su sjeli.

Našli su se sred napuštena groblja na kojem nije bilo ni ljudi ni svjetlila. Bilo je samo kamenje, nalik na goleme vjenčane torte, posute šećerom stare mjesečine.

Dok su tako čekali, stigao je i Grobolijes i lagano se dočekao na noge, brzim i nečujnim pokretom, povijen. Potražio je željeznu prečku na zemlji. I povukao. Uz škripu šarki, zinuo je kapak u zemlji.

Dječaci su prišli i zastali na rubu velike rupe. "Kat..." promućao je Tom. "Katakombe?"

"Katakombe." Grobolijes je pokazao prstom.

U suhu su, prašnjavu zemlju vodile stube. Dječaci su s mukom progutali slinu.

"Dolje je Pip?"

"Idite i dovedite ga, dječaci."

"Je li on dolje *sam*?"

"Ne. S njim je i još nešto. Još *nešto*."

"Tko će prvi?"

"Ja ne!" Tišina.

"*Ja ću*", rekao je napokon Tom.

Stavio je nogu na prvu stepenicu. I utonuo u zemlju. Napravio je još jedan korak. I tada, najednom, nestao.

Drugi su pošli za njim.

Pošli su stepenicama jedan po jedan, i sa svakom je stepenicom tama bivala sve tamnija, i sa svakom je stepenicom tišina bivala sve tiša, i sa svakom je stepenicom noć postajala duboka kao zdenac i zaista jako crna, i sa svakom su stepenicom sjene vrebale na njih i kao da su se prigibale iz zidova, i sa svakom stepenicom kao da im se smiješilo nešto čudno iz dugačke špilje što je na njih dolje čekala. Šišmiši kao da su visjeli u grozdovima tik nad njihovim glavama, i pištali tako visoko da ih se nije moglo čuti. Njih su mogli čuti samo psi, i pohisterizirati, iskočiti iz kože, i pobjeći. Sa svakom je stepenicom grad bivao sve dalje, baš kao i zemlja i svi dobri ljudi na njoj. Čak i groblje nad njima kao da je postalo jako daleko. Osjećali su se samotno. Osjećali su se tako samotno da im je došlo da zaplaču.

Jer je svaka stepenica dolje značila milijardu milja izgubljenih od života i toplih postelja i krasnog svjetla svijeća i majčina glasa i mirisa očeve lule i pročišćavanja grla u noći, od čega ti je bilo tako fino jer si znao da je tu negdje u tami, živ, i da se okreće u snu i da šakama može lupiti u sve u što treba lupiti.

Svaka stepenica dolje, dok se na koncu, na dnu stubišta, nisu zagledali u dugačku špilju, dugačku dvoranu.

I tu su bili svi *ljudi* i svi su bili jako tihi.

I tihi su bili već dugo.

Neki su od njih bili tihi trideset godina.

Neki su od njih bili tihi četrdeset godina.

Neki su bili nijemi kao kamen već sedamdeset godina.

"Evo ih, tu su", rekao je Tom.

"Mumije?" prošaptao je netko.

"Mumije."

Bio je čitav dugački red njih, i stajale su uza zidove. Pedeset je mumija stajalo uz desni zid. Pedeset je mumija stajalo uz lijevi zid. A četiri su mumije čekale na drugome kraju, u tami. Stotinu i četiri mumije, suhe kao prah, i samotnije od njih, samotnije no što će se oni možda osjetiti ikad u životu, napuštene ovdje, ostavljene u

dubinama, daleko od psećega laveža i krijesnica i milopojnoga muškoga pjeva i gitara u noći.

"O, ljudi", rekao je Tom. "Baš su jadni. Već sam čuo za njih."

"Što? Kako?"

"Njihovi nisu mogli plaćati grobljanske pristojbe, pa ih je grobar otkopao i spustio dolje. A zemlja je tako suha da ih je mumificirala. A pogledajte, vidite kako su odjevene."

Dječaci su pogledali i opaziti da su neki od tih drevnih ljudi odjeveni kao seljaci, a neki opet poput selskih cura, a neki opet poput poslovnih ljudi u starim tamnim odijelima, a jedan čak i kao toreador u svjetlucavom prašnjavom odijelu. Ali ispod odijela bile su samo tanke kosti i koža i paučina i prah koji bi potekli kroz njihova rebra ako bi ih protresli ili samo kihnuli.

"Što je to?"

"Što, što?"

"Pssst!"

Svi su oslušnuli.

I zagledali se kroz dugi nadsvođeni prostor.

Sve su im mumije uzvratile pogled svojim praznim očima. Sve su mumije čekale praznih ruku.

A na drugom je kraju duge mračne dvorane netko zaplakao.

"Ahhhh..." dopro je do njih zvuk.

"Oh..." dopro je do njih plač.

"Eeee..." zajecao je sitan glasić.

"To je... mislim, pa to je Pip. Samo je jednom zaplakao, ali to je on. Pipkin. I zarobljen je tu, u katakombi."

Dječaci su se zagledali.

I ugledali, tridesetak metara daleko, skutrena u kutu, zarobljena u najdaljem kraju katakombe, sitan lik koji se — micao. Ramena su mu se trzala. Glava mu je bila pognuta i pokrivena drhtavim rukama. A iza ruku, usta su jaukala i bojala se.

"Pipkin..?" Plač je zastao.

"Jesi to ti?" prošaptao je Tom.

Duga stanka, potom treperavi srk zraka, i potom: "... da."

"Pip, u smokvu, što radiš tu?"

"Nemam pojma!"

"A izaći?"

"Ne... ne mogu. Bojim se!"

"Ali, Pip, ako ostaneš ovdje..." Tom je zastao.

Pip, pomislio je, ako ostaneš, ostat ćeš dovijeka. Ostat ćeš sa svim tim mukom i svim tim samotnjacima. Ostat ćeš u dugom nizu, i turisti će te dolaziti pogledati, i kupovati karte da te mogu još gledati. Ti...

"Pip!" rekao je Ralph iza maske. "Ti moraš van."

"Ne mogu." Pip je zajecao. "Oni me ne puste."

"Oni?"

Ali su znali da misli na dugi niz mumija. Da bi izišao, morao je protrčati kroz šibe tih užasa, tih misterija, tih jeza, te groze i tih opsjedača.

"Pip, oni te *ne mogu* zaustaviti."

A Pip je odgovorio:

"O, itekako mogu."

"... mogu..." odgovorili su odjeci iz dubina katakombe.

"Bojim se izaći."

"A mi se..." rekao je Ralph.

Bojimo ući, pomislili su svi odreda.

"Možda, ako bismo među sobom izabrali junaka..." rekao je Tom i zastao.

Jer se Pipkin ponovno rasplakao, a mumije su čekale u noći, tamnoj u dugoj grobljanskoj dvorani, da bi, kad bi stupio u nju, odmah potonuo kroz pod, i nikad se više ne bi pomakao. A pod bi te uhvatio za gležnjeve svojim košćatim mramorom i držao te sve dok te ledena studen ne bi zauvijek sledila u kip od suhoga praha.

"Možda, ako bismo navalili čoporativno, svi koliko nas ima..." rekao je Ralph.

Pokušali su se pomaknuti.

Poput kakvog velikog pauka s mnogo nogu, dječaci su se pokušali probiti kroz vrata. Dva koraka naprijed, jedan korak natrag. Jedan korak naprijed, dva koraka natrag.

"Ahhhhhhhh!" zaplakao je Pipkin.

Na koji su se zvuk svi srušili jedan preko drugoga, brbljetajući i vrišteći u metežu odvukli svoju grozu i strah natrag prema vratima. U prsima su čuli čitavu lavinu bolnih udara bila.

"O, bogovi, što da radimo, kad se on boji izaći, a mi se bojimo ući, što, što?" zajadao se Tom.

Iza njih, naslonjen na zid, stajao je Grobolijes, posve zaboravljen. Kroz zube mu je zapalucalo i probio se plamićak smiješka.

"Evo, dječaci. Spasite ga *ovim*."

Grobolijes je posegnuo pod tamnu pelerinu pa izvadio toli poznatu lubanju od bijeloga sladora, kojoj je preko čela pisalo:

PIPKIN!

"Spasite Pipkina, mladići. Dajte se nagodite."

"S kim?"

"Sa mnom i ostalim još neimenovanim. Evo. Razlomite tu lubanju u osam slasnih komadića, dječaci, i podijelite ih. P za tebe, Tome, a I za tebe, Ralph, i polovica drugoga P za tebe, Hank, a druga polovica za tebe, J.J., i komad K za tebe, dječaće, a malo za tebe, a evo i I i zadnji N. Dotaknite te slatke komadiće, mladići. I poslušajte. Ovo je mračna pogodba. Želite li zaista da Pipkin živi?"

Na ovo je uslijedio takav plotun prosvjeda, da je upravo odbacio Grobolijesa. Dječaci su se, već na samo dovođenje u dvojbu njihove želje da Pip poživi, uzlajali kao psi.

"Dobro, dobro," primirio ih je on, "sad vidim da to mislite ozbiljno. No dobro, hoće li se, dječaci, svaki od vas odreći zadnje godine života?"

"Kako molim?" upitao je Tom.

"Hoću reći, dječaci, jedne godine, jedne dragocjene godine gotovo dogorjele svijeće vašega vijeka. Dade li svaki po godinu dana, moći ćete iskupiti mrtvoga Pipkina."

"Godinu dana!" Šapat, mrmor, jezivo sumiranje toga proletjelo je između njih. Bilo je to teško shvatiti. Godina tako daleka zapravo i nije bila nikakva godina. Dječaci od jedanaest-dvanaest godina ne mogu ni naslutiti što to znači biti u sedamdesetom ljetu života. "Godinu dana? Godinu? Mislim, naravno, zašto ne? Da..."

"Promislite, dječaci, promislite! Nije to nikakvo isprazno pogađanje o ničemu. Ja to mislim sasvim ozbiljno. To je istina i to je činjenica. Težak je uvjet što ga postavljate, a teška je i pogodba na koju pristajete.

Jednu godinu, to svatko od vas mora obećati da će dati. Sada vam ta godina, naravno, neće nedostajati, zato što ste još tako mladi, i vidim, dotičući vašu svijest, da vi ne možete čak ni naslutiti tu krajnju situaciju. Tek kasnije, pedeset godina poslije ove noći, ili šezdeset od

ove zore, kad vam vrijeme počne istjecati, i kad budete žudno željeli još samo jedan dan lijepoga vremena i veselja, pojavit će se gospodin S kao sudbina, ili gospodin K, kao kost, s računom koji treba platiti. A možda dođem i ja, stari Grobolijes glavom i bradom, prijatelj tih mladića, i rekнем: 'Isporučite'. Jer godina obećana mora biti i godina predana. Ja ću reći 'Dajte', i vi ćete morati dati.

Što će to značiti za svakoga od vas?

To će značiti da će oni od vas koji bi živjeli sedamdeset jednu godinu umrijeti sa sedamdeset. Neki od vas koji bi doživjeli osamdeset šestu morat će svoj duh iskašljati u osamdeset petoj. To je duboka starost. Godina više-manje ne čini se baš jako mnogo! Ali kada dođe čas, dječaci, možda požalite. Ali, moći ćete i reći: baš sam tu godinu dobro utrošio, jer sam je dao Pipu, posudio sam godinu života predragomu Pipkinu, najljepšoj jabuci što je ikad zamalo prerano pala sa stabla života. Neki će se od vas četrdesetdevetgodišnjaka morati oprostiti sa životom već u četrdeset osmoj. Neki će od pedesetpetgodišnjaka morati već u četrdeset četvrtoj leći na vječni počinak. Je li vam sada sve jasno bez ostatka, dječaci? Jeste li zbrojili brojeve? Je li aritmetika jasna? Godina dana? Tko će zavjetovati tri stotine šezdeset pet čitavih dana vlastite duše da bi vratio starog Pipkina? Razmislite, dječaci. Pošutite. I tada, progovorite."

Usljedila je duga, duboko zamišljena šutnja, kao kad studenti aritmetičari u sebi zbrajaju duge zbrojeve.

A ti su zbrojevi izašli doista jako brzo. Nitko se nije pitao, iako su znali da bi za mnogo godina mogli požaliti svoju strašnu brzopletost. No što su drugo mogli učiniti? Mogli su samo zaplivati od obale i spasiti dječaka što se utapao, prije nego što po posljednji put potone u taj jezivi prah.

"Ja", rekao je Tom. "Ja ću dati godinu."

"I ja", rekao je Ralph.

"Računajte i na mene", rekao je Henry-Hank.

"I mene!"

"I mene!"

"I mene!" rekli su svi ostali.

"Znate li, dječaci, što ste to obećali? To onda znači da zaista volite Pipkina?"

"Da, da."

"Onda neka tako i bude, dječaci. Žvačite i gutajte, mladići, jedite i žvačite."

Ubacili su u usta slatke komadiće lubanje od slatkiša. I žvakali. I jeli.

"Progutajte tamu, dječaci, i odrecite se godine života."

Progutali su s teškom mukom, tako teškom da su im oči zasjale i u ušima im prasnulo, a srca im zakucala.

Osjetili su kao da im se u grudima otvorio kavez pun ptica, i da su im tijela odletjela, nevidljiva. Vidjeli su i ne videći kako godine što su ih dali na dar lepršaju krilima oko svijeta, i slijeću negdje kao dobra otplata čudnoga duga.

I začuli povik.

"Evo!" I potom:

"Me!" I potom:

"Dolazim!"

Bum, bum, bum, te tri riječi, i tri zvuka cipela što udaraju o kamen.

Duž čitave dvorane i između redova mumija koje su se izvile da ga zaustave, ali ga nisu zaustavile, između nijemih krikova i vriskova, napol povijen, trčao je, jurio je, bacao noge, pumpao laktima, napuhivao obraze, zatvarao oči, frktao nosnicama, i lup lup lupao o pod dižući i spuštajući noge, dižući i spuštajući, i stigao, i stigao...

Pipkin.

O, kako je samo *trčao*!!

"Vidi ga kako dolazi. No daj, Pip."

"Pip, već si na pol puta!"

"Gledaj ga kako juri!" rekli su svi sa sladornim slatkišem u ustima, s časnim imenom Pipkina zaključanim među slatkim zubima, s njegovom slašću u čeljustima, s njegovim krasnim imenom na jeziku, Pip, Pip, Pipkin!

"Samo nemoj stati, Pip. *Ne osvrći se!*"

"Nemoj pasti!"

"Evo ga, dolazi, na tri četvrt puta!"

Pip je trčao kroz šibe. Bio je pravi i velik i brz i silan. Između stotinu mumija što su na nj vrebale, trčao je ne dotičući ih, i nije se osvrtao — i dobio trku.

"Pip, uspio si!"

"Sad si na sigurnom!"

Alije Pip nastavio trčati. I to ne samo kroz šibe mrtvih, nego i kroz šibe vrućih, oznojenih, živih kliktavih dječaka.

Odgurnuo ih je poput pluga i potrčao gore, i nestao. "Pip, sve je u redu, vrati se!"

Potrčali su stubama za njim.

"Kamo je to pošao, gospodine Grobolijes?"

"Pa mislim, rekao bih, s obzirom na strah," odgovorio je Grobolijes, "zacijelo kući."

"Je li Pipkin — spašen?"

"Idemo vidjeti, dječaci. Dižite se!"

Zavrtio se poput pijavice orkana. Njegove izbačene ruke rezale su zrak u kriške, grabeći ga i zamahujući. Zavrtio se tako brzo da je stvorio vakuum, pravu umjetnu oluju. Taj ciklon, taj golemi srk zraka, potom je dohvatio dječake za uho, nos, lakat, nožni prst.

Poput lišća strgnuta s drveća, uz kliku poletješe u nebo. Za njima je u vis potonuo i Grobolijes, pun ushita. A oni su, koliko je to moguće, potonuli za njim kao olovna sonda. I udarili u oblake poput eksplozije sitne sačme. Pošli su za Grobolijesom poput jata selica što lete na jug, domu svome, prije nego što je tome došlo doba.

Zemlja kao da se okrenula od sjevera prema jugu. Pod njima se zavrtjelo tisuću zaselaka i gradića, iluminiranih svijećama što su treperile na grobljima diljem Meksika, kao i svijećama što su treperile u bundevama sjeverno od granice, preko Texasa i Oklahome i Kansasa i Iowe i napokon Illinoisu i napokon:

"Doma!" kriknuo je Tom. "Evo vijećnice, evo *moje* kuće, evo i Stabla vještica!"

Napravili su jedan luping oko vijećnice, i zatim još jedan oko plamenoga Stabla s tisuću bundeva, i zatim, za kraj, još jednom oko visoke kuće staroga Grobolijesa s mnogo, mnogo zabata, mnogo soba, mnogo razjapljenih prozora, mnogo visokih gromobrana, ograda, tavana, voluta, koji su se izvijali i stenjali na vjetru što ga stvori njihov prolazak. Prozori su prosijavali prašinu njima na pozdrav. Drugi su pak prozori lupetali roloima, kao pradrevnim jezicima što su laptali, želeći da im dijagnozu postave ti mali doktori vjetrom nošeni i donositelji čudnih medicina. Duhovi su se sparušili poput bijelih cvjetova, smotavali se i razmotavali poput istrulih

zastava što su se raspadale u prnje dok još ne bi pravo ni propucali kraj njih.

A čitava kuća, oko koje su kružili, izgledala je kao najveća Noć vještica svih vremena. Tako je klicao Grobolijes, lepršajući svojim pradrevnim rukama i plivačim opnama i crnom svilom, dok se spuštao na krov i davao znak dječacima da slete i pokazivao prstom kroz golemi stropni prozor na sve nivoe svoje kurije.

Dječaci su se skupili oko tog, zvijezdom osvjetljena, svjetlarnika, i zapiljili se u stubište što se na raznim katovima otvaralo u različita doba ljudskog povijesnog postojanja, otvaralo u razne kosture i jezivu svirku koštanih svirala.

"Evo, tu smo, dječaci. Hoćete li pogledati? Vidite li? To je naš čitav desetmilenijski let, to je čitavo naše putovanje na jednome mjestu, od spiljskoga čovjeka do Egipćana i rimskih kućnih vrata i engleske žetve i groblja u Meksiku."

Grobolijes je podigao golemu staklenu ploču.

"Stubišna ograda, dječaci! Spustite se njome! Svaki do svoga doba, svoga godišta, svog nivoa. Iskočite gdje vam pristaje ruho, gdje mislite da pripadate svojim prerušenjem, svojom krinkom. Idemo!"

Dječaci poskočiše. Skočili su kroz stubište na najviše odmorište. I onda, jedan po jedan, đipiše na ogradu i uz krik skliznuše dolje kroz sve katove, sve nivoe, kroz sva povijesna razdoblja što ih je čuvala Grobolijesova nevjerojatna kurija.

Okolo i dolje, okolo i dolje, šmugnuli su oni, u brišućem letu, komešali su se na podmazanoj ogradi.

Rrrrum-buuumm! J.J. u svom orangutanskom kostimu prizemljio je u podrumu. I osvrnuo se. I ugledao spiljske slikarije, mračne dimove i vatre, i sjene gromadnih ljudi-gorila. Iz žeravnoga mraka palili su ga očima tigrovi sabljastih zuba.

Okolo-dolje hitajući stigao je i Ralph, mumificirani mali Egipćanin, uvijen za vječnost, i prizemljio u prizemlju gdje su se egipatski hijeroglifi kočili u legiji simbola, dok su u zraku bile eskadrile drevnih ptica i jata životinjskih božanstava i gdje su trčkarali zlatni skarabeji i niz povijest valjali kuglice balege.

Tras! Hackles Nibley, kome se, tko zna kako, u rukama još bljeskala kosa, tresnuo je i zamalo se odmah smotao u odrezak od

mljevenoga mesa na prvom katu gdje je sjena Samhaina, druidskoga Boga mrtvih, dizala svoju kosu na drugom zidu komore!

Bum! George Smith, grčki duh? rimska utvara? prizemljio je na drugom katu kraj smolom umazana dovratka na koji su se lijepili stari duhovi-lutalice!

Duum, i Henry-Hank, vještica, pljućnuo je na četvrto odmorište sred vještica što su preskakivale krijesove okružene engleskim, francuskim, njemačkim krajolikom!

Fred Fryer? Četvrti ga je kat primio na hrpu, i prosjak je sletio sred glasanja prosjaka što su prosili po selskim cestama Irske, skapavajući od gladi.

Wally Babb, garguj glavom i bradom, doletio je i srušio se na petom katu gdje su iz zidova nicali laktovi i udovi i kvrge, grimase profinjenoga gargujskoga humora i veselice.

Sve dok napokon i Tom Kostur nije skliznuo s ograde na najvišem katu pa prevrnuo i porušio bijele šećerne lubanje poput čunjeva u jezivoj igri, i sve to sred sjena žena pogrbljenih kraj grobnih humaka, dok su limene glazbe minijturnih kostura svirale komaračke melodije, a Grobolijes, visoko gore, još na krovu, vikao u dubinu:

"Onda, dječaci, *vidite* li sad? Sad je svejedno, da?"

"Da..." promrmljao je netko.

"Uvijek isto, ali drukčije, ha? U svakom dobu, u svakom vremenu. Dani su uvijek završavali. Noć je uvijek dolazila. I nisi li se oduvijek bojao, ti čovjekoliki, dolje? Ili ti, mumijo, da se sunce više nikad neće dići?"

"Daaa..." prošaptalo je više njih.

I sad su podigli pogled kroz nivoe velike kuće i vidjeli kako se sva doba, i sve priče, i svi ljudi povijesti, osvrću oko sebe, gledajući kako se sunce diže i spušta. Praljudi su drhtali. Egipćani su lelekali. Grci i Rimljani su izlagali svoje mrtve. Ljeto se ruši mrtvo. Zima ga polaže u grob. Plač milijarde glasova. Vjetar vremena potresa golemu kućerinu. Prozori zvekeću i rasipaju se, poput ljudskoga oka, u kristalne suze. A onda, uz krikove radosti, deset tisuća puta milijun ljudi pozdravlja povratak sjajnih ljetnih sunaca što se dižu da sve prozore propale ognjem!

"Vidite li, mladići? Mislite! Ljudi zauvijek iščezli. Oni umriješ, o Gospodine, oni umriješ! Ali se vraćaju u snovima. I te su snove

zvali duhovima, koji su plašili ljude u svakom dobu..."

"Ah!" kriknula je milijarda glasova s tavana i iz podruma.

Zidovima su se stale uspinjati sjene, nalik na stare filmove prikazivane u prastarim kinima. Oblačići dima lijeno su se povlačili na vratima, tužnoga oka i mucavih usta.

"Noć i dan. Ljeto i zima, dječaci. Doba sjetve i doba žetve. Život i smrt. Eto što je Noć vještica, kad sve zbrojimo zajedno. Podne i ponoć. I rođenje, dječaci. Pa se prevrnete, i igrate se mrtvaca, poput pasa, dječaci. I zatim ponovno ustajete, i lajete, i jurcate kroz tisuće godina smrti, svakoga dana i svake noći Noći vještica, dječaci, svake noći, baš svake bogovetne noći, mračne i strašne, sve dok joj na koncu ne uspijete pobjeći i sakriti se u gradove i naći malo predaha i povratiti dah.

I tako počinjete živjeti duže, i imate više vremena, i prostora izvan smrti, i možete otkloniti strah, i napokon imate samo sasvim posebne dane u godini kad razmišljate o noći i zori i proljeću i jeseni i rođenju i smrti.

I sve se to lijepo slaže. Prije četiri tisuće godina, prije stotinu godina, ove godine, ovdje ili ondje, ali je svetkovina stalno ista..."

"Svetkovina Samhaina..."

"Dan mrtvih..."

"Svi sveti. Svi sveti."

"*El Dia de Muerte.*"

"Noć vještica."

"Halloween."

Dječaci podigoše svoje lomne glasiće visoko, visoko kroz nivoe vremena, podižući ih iz svih zemalja, iz svakoga doba, imenujući svetkovine koje su svejedno.

"Bravo, mladići, bravo."

Negdje u daljini gradski je sat odbio tri četvrt dvanaest.

"Još malo pa ponoć, dječaci. Još malo, i kraj Noći vještica."

"Ali!" uskliknuo je Tom. "Što ćemo s Pipkinom? Slijedili smo ga kroz povijest, pokapali ga, iskapali, vodili ga u povorkama, oplakivali ga na bdijenjima. Je li on živ ili ne?"

"Da!" rekli su svi uglas. "Jesmo li ga spasili?"

"Jeste li, doista?"

Grobolijes se zagledao. I oni su se zagledali skupa s njim, preko klanca prema zgradi u kojoj su se gasila svjetla.

"To je njegova bolnica, dječaci. Ali pogledajte i kod njega kod kuće. Posljednji otkucaj noći, posljednji veliki dar il' kvar. Pođite i potražite odgovor na zadnje pitanje. Gospodine Marley, izvolite ih *ispratiti!*"

Ulazna su se vrata raskrilila širom — tras!

Marleyjev zvekir na vratima zinuo je svojom povezanom čeljusti i zazviždukao zbogom, dok su se dječaci klizali niz ogradu i jurili prema vratima.

No tu ih je zaustavio zadnji Grobolijesov usklik:

"Dječaci! No dobro, što je to bilo? Noćas, sa mnom — dar il' *kvar?*"

Dječaci su silno udahnuli, zadržali zrak, pa ga eksplozivno izbacili:

"Bogo moj, gospodine Grobolijes — *oboje.*"

Tuc! oglasio se Marleyjev zvekir. Tras! oglasila su se vrata. I dječaci su već trčali, trčali niz klanac i zatim ulicom, dahćući vrele zapuhe zraka, a maske su im padale da budu zgažene, dok se napokon nisu zaustavili na Pipkinovu pločniku i zagledali se u daleku bolnicu, i zatim opet u Pipkinova kućna vrata.

"Ti idi, Tome, ti", rekao je Ralph.

I Tom se polako primakao kući, i stavio nogu na ulaznu stepenicu, i potom se uspeo na drugu, i prišao vratima, bojeći se pokucati, bojeći se čuti konačni odgovor na pitanje o dragom starom Pipkinu. Pipkin je umro? Pipkin na posljednjem sprovodu? Pipkin, Pipkin, otišao zanavijek? Ne! Pokucao je na vrata. Dječaci su čekali na pločniku. Vrata su se otvorila. Tom je ušao. Uslijedio je dugi trenutak u kojem su dječaci na pločniku stajali smrznuti, puštajući da vjetar u njima ledi najužasnije misli.

Dakle? nijemo su viknuli na kuću, na zatvorena vrata, mračne prozore, *dakle? dakle? Što?*

I onda su se napokon vrata ponovno otvorila, i kroz njih je izišao Tom i zastao na pragu ne znajući gdje se nalazi. A onda je Tom podigao pogled i ugledao prijatelje kako čekaju na nj, milijun milja daleki.

Tom je skočio s praga, i po vikao: "O Bože, o Bože, o, Bože!"

Potrčao je pločnikom, vrišteći:

"Zdrav je, dobro je, zdrav je! Pipkin je u bolnici! U devet su mu izvadili slijepo crijevo! Stigao u zadnji čas! Doktor veli da je kao

dren!"

"Pipkin..?"

"Bolnica..?"

"Kao dren..?"

Iz njih je iskočio zrak, kao da je svakoga od njih udarila šaka u trbuh. A onda je zrak ponovno krenuo unutra i van u velikom ushitu, u krik, i iskrzanom urliku trijumfa.

"Pipkin, o, Pipkin, Pip!"

I sad su dječaci stajali na Pipkinovoj tratini i pločniku pred Pipkinovom verandom i kućom i s tupom radoznalošću gledali jedan u drugoga dok su im se smiješci širili i oči punile vodom i dok su kričali i dok su im se niz obraze slijevale sretne suze.

"O, ljudi, ljudi o ljudi, o ljudi o ljudi", rekao je Tom, iscrpljen, i zaplakao od sreće.

"Daj to reci još jednom", rekao je netko, i svi su to ponovili.

I sad su svi stajali tako, i lijepo se isplakali od sreće.

No kako se čitava noć razmočila od suza, Tom se osvrnuo i svima im digao turažu:

"Pogledajte Pipkinovu kuću. Zar ne izgleda strašno? Reći ću vam što da radimo..!"

I sad su svi otrčali i vratili se s upaljenom bundevom, a onda su ih poredali na ogradu Pipkinove verande, gdje su se opako smiješile čekajući Pipkinov povratak kući.

A oni su stajali na tratini i gledali ljupki prizor svih tih smiješaka, s kostimima razdronjanim na rukama i nogama i plećima, a niz lica im je kapala i tekla masna boja, a u vjeđama im se i rukama i nogama skupljao silan čudesni umor, no ipak još nisu željeli poći.

A onda je gradski sat otkucao ponoć — GANNG!

I zatim ganng ponovno, sve dok nije izbrojao punih dvanaest. I Noć je vještica bila gotova.

A posvuda po gradu, vrata su se zalupljivala a svjetla se gasila.

I dječaci su polako otplovili govoreći laku i laku i opet laku i tek neki laku noć, no većina laku, da, laku. I onda je tratina ostala prazna, ali je Pipkinova veranda bila naprosto puna iluminacije svijeća i topline i mirisa pečene bundeve.

A Duh i Mumija i Kostur i Vještica i svi ostali vratili su se svome domu, svojim verandama, i svaki se okrenuo da još jednom pogleda

grad i zapamti tu posebnu noć što je neće zaboraviti dok su živi i zatim su pogledali preko grada, jedan drugom na verandu, ali najviše prema klanču i preko klanca, prema toj velikoj kući, kojoj je na samom vrhu stajao gospodin Grobolijes, na krovu s ogradom od kopalja.

Dječaci su mahnuli, svaki sa svoje verande.

Dim što se izvijao iz visokog Grobolijesova gotičkoga dimnjaka zatreperio je, dao im znak, odmahnuo im na odzdrav. A posvuda po gradu stalno su se uz tresak zatvarala i zaključavala sve nova vrata. I pri svakom tresku otpuhnula bi se još jedna i još jedna i još jedna i još jedna bundeva na Stablu vještica. Vrata su lupala na desetine, na stotine, na tisuće, i bundeve su gubile oči, slijepile, a otpuhnute su svijeće ispuštale miomirisne dimove.

Vještica je zastala, ušla u kuću, zatvorila vrata.

Bundeva vještičjega lica na Stablu utonula je u mrak.

Mumija je zakoračila u kuću i zatvorila vrata.

Bundeva s licem mumije utrnula je svoje svjetlo.

I napokon, kao posljednji dječak što je ostao sam na svojoj verandi u čitavom gradu, Tom Skelton sa svojom mrtvačkom glavom i kostima, Tom Skelton koji se grstio ući, pokušavajući iscijediti i posljednju dragocjenu kap iz svog najmilijeg praznika čitave godine, odaslao je svoje misli noćnim zrakom do te čudne kuće s druge strane klanca:

Gospodine Grobolijes, tko ste vi ZAPRAVO?

A gospodin Grobolijes, visoko gore na krovu, odgovorio mu je mislima:

Mislim da znaš, dječčače, mislim da znaš.

Hoćemo li se ikada sresti, gospodine Grobolijes?

Nakon mnogo, mnogo godina, da, ja ću doći po tebe.

I posljednja Tomova misao:

O, gospodine Grobolijes, hoćemo li se IKAD prestati bojati noći i smrti?

A vratila mu se misao:

Kad dosegneš zvijezde, dječčače, da, i kad poživiš među njima u vječnosti, svih će tvojih strahova nestati, i sama će Smrt umrijeti.

Tom je poslušao, čuo, i tiho mahnulo rukom.

Gospodin Grobolijes, daleko od njega, podigao je ruku. Klik. Tomova su se kućna vrata zatvorila.

Njegova bundeva-nalik-na-mrtvačku-glavu, na golemom Stablu, kihнула je i utonula u tamu.

Vjetar je zatresao golemim Vještičjim stablom koje je sad bilo prazno od svakoga svjetla, s iznimkom jedne bundeve na samom vrhu.

Bila je to bundeva s očima i licem gospodina Grobolijesa.

A na vrhu kuće, gospodin Grobolijes se nagnuo, udahnuo, i ispuhnuo.

Svijeća u bundevi-glavi na Stablu samo je zatreperila i ugasila se.

I gle čuda, iz njegovih se usta, nosa, ušiju, očiju, izvio dim, kao da mu se u plućima ugasio život istoga časa kad je i slatka bundeva ispustila svoju tamjansku dušu.

Potonuo je u kuću. Kapak se na krovu zatvorio.

Kraj njih se provaljao vjetar. I protresao sve mračne, zadimljene bundeve na golemom i lijepom Stablu vještica. Vjetar je dohvatio tisuću tamnih listova i otpuhnuo ih i odnio preko neba i spustio preko zemlje i odnio prema Suncu koje će sigurno opet svanuti.

Baš kao i grad, i Stablo je ugasilo žeravicu svojega smiješka i zaspalo.

A u dva u noći, vjetar se vratio po još lišća.

KRAJ

BILJEŠKA O PISCU

RAY BRADBURY se rodio u Waukeganu, Illinois, godine 1920., a 1938. maturirao na srednjoj školi u Los Angelesu. To je bio kraj njegova formalnog školovanja, ali ga je Bradbury nastavio na svoj račun — noću u knjižnici i danju za pisaćim strojem. Između 1938. i 1942. prodavao je novine po ulicama Los Angelesa, što je bio doista skroman početak za čovjeka koji će jednoga dana postati sinonim za sve ono najbolje u znanstvenoj fantastici. Ray Bradbury je svoju prvu znanstveno- fantastičnu kratku priču prodao 1941., a počeci njegova ugleda počivaju na pričama što ih je objavljivao u tek izniklim znanstvenofantastičnim časopisima toga doba. Njegova su djela uvrštena u američke antologije kratkih priča godine 1946., 1948. i 1952. Među njegove se nagrade ubrajaju The O. Henry Memorial Award, Benjamin Franklin Award iz 1954. i The Aviation-Space Writer's Association Award za najbolji članak o svemiru u američkim magazinima za godinu 1967.

Bradbury je pisao za televiziju, radio, kazalište i film, a objavljivao je u svim većim američkim magazinima. Izdanja njegovih romana i kraće proze obuhvaćaju nekoliko kontinenata i jezika, i njegov je rad priznat u čitavom svijetu. Među objavljenim naslovima nalazimo **Marsijanske kronike** (The Martian Chronicles), **Fahrenheit451**, **Maslačково vino** (Dandelion Wine), **Zlo dolazi** (Something Wicked This Way Comes), **Pjevam tjelesno električno** (I Sing the Body Electric), **Zlatne jabuke Sunca** (The Golden Apples of the Sun), **Lijek za sjetu** (A Medicine for Melancholy), **Oslikani čovjek** (The Illustrated Man), **Dugo poslije ponoći** (Long After Midnight), **Toynbeejev konvektor** (The Toynbee Convector), **Smrt je samotan posao** (Death Is a Lonely Business), **Groblje za luđake** (A Graveyard for Lunatics) i **Zelene sjene, bijeli kit** (Green Shadows, White Whale).

Sadržaj

POGLAVLJE 1
POGLAVLJE 2
POGLAVLJE 3
POGLAVLJE 4
POGLAVLJE 5
POGLAVLJE 6
POGLAVLJE 7
POGLAVLJE 8
POGLAVLJE 9
POGLAVLJE 10
POGLAVLJE 11
POGLAVLJE 12
POGLAVLJE 13
POGLAVLJE 14
POGLAVLJE 15
POGLAVLJE 16
POGLAVLJE 17
POGLAVLJE 18
POGLAVLJE 19
BILJEŠKA O PISCU